

**DE (ON)ZICHTBARE
GEVOLGEN VAN HET
LEENSTELSEL**

*De invloed van de invoering van het leenstelsel op
financiële maatregelen, studiekeuzes en motivaties.*

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding	6
1.1 Aanleiding.....	6
1.2 Doelstelling.....	8
1.3 Onderzoeksvraag en deelvragen.....	8
1.4 Structuur van het onderzoek.....	10
2. Methoden van onderzoek	11
2.1 Dataverzameling en analyse.....	11
2.2 Onderzoekspopulatie.....	12
2.3 Operationalisering variabelen.....	17
3. Deelvraag 1: instroomcijfers	20
3.1 Instroom HvA.....	21
3.2 Instroom UvA.....	24
3.3 Conclusie.....	28
4. Deelvraag 2: Inkomstenbronnen en financiële maatregelen	30
4.1 Inkomstenbronnen.....	30
4.2 Financiële maatregelen.....	33
4.3 Conclusie.....	38
5. Deelvraag 3: Studiekeuzes, -motivaties en toekomstperspectief	40
5.1 Amsterdam.....	40
5.2 Advies.....	41
5.3 Studiekeuzes en het leenstelsel.....	45
5.4 Conclusie.....	53
6. Discussie en conclusie	55
7. Bestuursaanbeveling	58
Literatuurlijst.....	60
Bijlage 1: vragenlijst.....	62
Publicaties van het ASVA onderzoeksbureau.....	70

ASVA ONDERZOEKBUREAU

De ASVA studentenunie, de Amsterdamse studentenvakbond, behartigt de belangen van de Amsterdamse student. Dat begint bij weten wat er speelt, en wat studenten belangrijk vinden. Daarvoor is het ASVA Onderzoeksbureau. Weliswaar opereert het ASVA Onderzoeksbureau onafhankelijk van ASVA, maar het bureau dient hetzelfde belang, namelijk dat van de Amsterdamse student. Inmiddels vormen de zeer uiteenlopende en diverse publicaties van het bureau – altijd vanuit het perspectief van de student – een betrouwbare en serieuze bron van informatie voor de Universiteit van Amsterdam (UvA), de Hogeschool van Amsterdam (HvA), de Gemeente Amsterdam en de pers.

Het ASVA Onderzoeksbureau wordt momenteel ingevuld door Lianne Wichgers en Joeke Kuyvenhoven, met ondersteuning van de onderzoekscommissie bestaande uit Robert Boemen, Isa van der Wielen en Youri Weesie. Daarnaast krijgt het ASVA Onderzoeksbureau ondersteuning vanuit het ASVA bestuur in de persoon van Annelieke Muller, penningmeester 2016-2017 van de ASVA studentenunie.

VOORWOORD

In het studiejaar 2015/2016 is het sociaal leenstelsel ingevoerd, waardoor studenten die vanaf dit studiejaar met hun studie zijn begonnen geen recht meer hebben op een basisbeurs. De invoering heeft tot veel maatschappelijke en politieke debatten geleid in de afgelopen jaren. Hoewel de invoering van het leenstelsel verstreckende gevolgen kan hebben voor de toegankelijkheid van en ongelijkheid in het hoger onderwijs, is het nog te vroeg om deze effecten te onderzoeken. Het ASVA Onderzoeksbureau heeft daarom besloten om onderzoek te doen naar de invloed van de invoering van het leenstelsel op financiële maatregelen, studiekeuzes en –motivaties onder studenten aan de UvA en HvA. In dit onderzoek wordt niet alleen ingegaan op de instroom van studenten op deze instellingen, maar ook op de invloed van het leenstelsel op de overwegingen en keuzes van studenten. We hopen hiermee een bijdrage te leveren aan het debat rondom de invoering van het leenstelsel; door niet alleen te kijken naar de instroomcijfers, maar ook naar de beweegredenen van studenten.

Graag wil ik mijn collega Lianne Wichgers van het ASVA Onderzoeksbureau bedanken voor haar medewerking, steun en hulp tijdens het onderzoek. Dit geldt ook voor de onderzoekscommissie, bestaande uit Robert Boemen, Isa van der Wielen en Youri Weesie. Verder gaat mijn dank uit naar mijn collega's binnen de ASVA studentenunie die hebben meegeholpen en meegedacht bij de totstandkoming van dit onderzoek, met name naar Abigail Tjhay en Annelieke Muller. Tenslotte wil ik alle respondenten bedanken die bereid waren om mee te werken aan de enquête.

Joeke Kuyvenhoven

ASVA Onderzoeksbureau

1. INLEIDING

1.1 Aanleiding

In het studiejaar 2015/2016 is het sociaal leenstelsel ingevoerd, wat inhoudt dat studenten die vanaf dit studiejaar met hun studie zijn begonnen geen recht meer hebben op een basisbeurs. Deze afschaffing van de basisbeurs heeft mogelijk gevolgen voor de toegankelijkheid van het hoger onderwijs (Herweijer & Josten, 2014). In het verkennende onderzoek uit 2013 van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) naar de mogelijke gedragsreacties bij invoering van het leenstelsel kwam echter naar voren dat de verwachting was dat er geen afname zou zijn in de deelname aan het hoger onderwijs door invoering van het leenstelsel (Turkenburg, Herweijer & Dagevos, 2013). Hoewel de deelnemers van het onderzoek van het SCP het leenstelsel duidelijk als een achteruitgang beschouwden, leek een studie in het hoger onderwijs nog te veel waard om er om deze reden van af te zien. Ook uit onderzoek van het Centraal Planbureau (CPB) kwam naar voren dat de verwachte deelname-effecten door invoering van het leenstelsel laag zou zijn; verwacht werd een daling van 1,5% eerstejaars hbo-studenten en een daling van 2,2% eerstejaars wo-studenten (CPB, 2013).

In tegenstelling tot de verwachtingen van deze onderzoeken blijkt uit de landelijke instroomcijfers dat er echter wel degelijk een afname te zien was in de deelname aan hoger onderwijs in Nederland na invoering van het leenstelsel in studiejaar 2015/2016. Het aantal eerstejaarsinschrijvingen in het hbo nam in studiejaar 2015/2016 landelijk met 8,3% af ten opzichte van 2014/2015 (Vereniging Hogescholen, 2016). Het aantal eerstejaars bachelorstudenten in het wo nam landelijk met 0,9% af ten opzichte van 2014/2015, met een afname van 4,9% in de doorstroom van het vwo naar de universiteit (VSNU, 2016). In Amsterdam is deze afname van het aantal studenten nog sterker. Aan de Universiteit van Amsterdam is het aantal inschrijvingen van eerstejaars bachelorstudenten in studiejaar 2015/2016 met bijna 10% afgenomen (UvA, 2017), bij de HvA is het aantal eerstejaars bachelorstudenten met bijna 14% afgenomen ten opzichte van 2014/2015 (Vereniging Hogescholen, 2017). Hoewel het aantal eerstejaars bachelorstudenten in studiejaar 2016/2017 weer is toegenomen met 8% op de HvA en 16% op de UvA, is het nog onbekend of deze trend door zal zetten en ligt het aantal eerstejaars inschrijvingen nog altijd onder het aantal inschrijvingen voor invoering van het leenstelsel.

Uit eerdere onderzoeken blijkt bovendien dat er indicaties zijn voor een grotere aversie tegen studieschulden onder jongeren uit lagere sociaalecono-

mische klassen. Compenserende maatregelen (zoals de aanvullende beurs) voor jongeren uit lagere sociaaleconomische klassen zouden ertoe kunnen bijdragen dat de afschaffing van de basisbeurs maar een beperkte invloed heeft op de ongelijke toegankelijkheid in het hoger onderwijs (Herweijer & Josten, 2014). Uit het verkennende onderzoek van het SCP blijkt echter wel dat de invoering van het leenstelsel met name bij mbo-studenten van lagere sociaaleconomische klassen zou kunnen leiden tot meer twijfel over het volgen van een studie aan het hbo (Turkenburg, Herweijer & Dagevos, 2013). De invoering van het sociaal leenstelsel zou dus met name van invloed zijn op de toegankelijkheid van het hoger onderwijs voor jongeren uit lagere sociaaleconomische klassen. Hoewel er in het huidige leenstelsel nog altijd een aanvullende beurs beschikbaar blijft voor jongeren uit gezinnen met een laag inkomen en de terugbetaling van de studieschuld naar draagkracht wordt bepaald (Herweijer & Josten, 2014), zou de invoering van het leenstelsel wel degelijk kunnen leiden tot grotere ongelijkheid in het hoger onderwijs.

Hoewel het nog te vroeg na de invoering van het leenstelsel is om de effecten hiervan op studiedeelname te kunnen onderzoeken, is het al wel mogelijk om een eerste beeld te schetsen van de veranderende studiekeuzes, -motivatie en toekomstperspectieven onder studenten. Het verkennend onderzoek van het SCP laat zien dat er naar verwachting een verandering zal zijn in het keuzegedrag van studenten. Veel scholieren geven aan dat direct de juiste studie kiezen belangrijker wordt om zo switchen tussen studies en hogere studiekosten te voorkomen (Turkenburg, Herweijer & Dagevos, 2013). De dip in het aantal aanmeldingen zou dus een gevolg kunnen zijn van een toenemende keuzestress waardoor meer scholieren een tussenjaar nemen om na te denken over de studiekeuze. Uit het onderzoek van het SCP blijkt weliswaar dat het arbeidsmarktperspectief een belangrijke rol speelt in de studiekeuze, maar dat dit niet doorslaggevend is en de keuze voornamelijk gebaseerd is op interesses en capaciteiten (Turkenburg, Herweijer & Dagevos, 2013). Ook uit de Monitor Beleidsmaatregelen 2015 blijkt dat interesse en aansluiting bij capaciteiten de belangrijkste studiekeuzemotieven zijn en dat deze motieven redelijk stabiel zijn over de periode 2009-2015 (Van den Broek et al., 2016). Voor jongeren van lagere sociaaleconomische klassen blijken toekomstige verdiensten echter wel van groter belang te zijn in de studiekeuze (Turkenburg, Herweijer & Dagevos, 2013).

Naast veranderende studiedeelname en -keuzes kan de invoering van het sociaal leenstelsel ook van invloed zijn op andere gedragsreacties van studenten om hun studieschulden te beperken. Zo blijkt uit het onderzoek van het SCP dat studenten meer willen gaan werken, een hogere bijdrage van hun ouders willen vragen, langer bij hun ouders blijven wonen en sneller een studie

zullen kiezen dichter bij het ouderlijk huis, om kosten te besparen en schulden te beperken na invoering van het leenstelsel (Turkenburg, Herweijer & Dagevos, 2013). Hierbij blijken er ook verschillen te zijn tussen sociaaleconomische groepen; jongeren van lagere sociaaleconomische klassen geven vaker aan thuis te blijven wonen en sneller te willen gaan studeren, terwijl jongeren van hogere sociaaleconomische klassen vaker een hogere bijdrage van hun ouders zullen vragen (Turkenburg, Herweijer & Dagevos, 2013).

1.2 Doelstelling

Het voornaamste doel van het onderzoek is inzicht verkrijgen in de mate waarin studenten zich betrokken voelen bij de HvA, hoe belangrijk studenten het vinden om zich betrokken te voelen en welke factoren hierop van invloed zijn. Op basis van het onderzoek en input van de studenten wordt een advies gegeven aan de HvA over hoe er beter kan worden ingespeeld op het verbeteren van de betrokkenheid van studenten.

1.3 Onderzoeksvraag en deelvragen

De De hoofdvraag die centraal staat in dit onderzoek luidt als volgt:

In hoeverre is het sociaal leenstelsel van invloed op de studiekeuzes en financiële overwegingen van studenten op de UvA en de HvA?

Om te achterhalen of het sociaal leenstelsel van invloed is geweest op het keuzegedrag van studenten aan de UvA en HvA, zijn verschillende aspecten van het keuzegedrag onderzocht en is onderzocht of hierbij een verschil bestaat tussen studenten van verschillende sociaaleconomische groepen. Om de centrale vraag te beantwoorden zijn drie deelvragen opgesteld die ingaan op de algemene trend in deelname aan het hoger onderwijs, inkomstenbronnen en financiële maatregelen van studenten, en de verschillende aspecten van het studiekeuzegedrag (keuzes, motivaties en toekomstperspectieven).

Deelvraag 1: Algemene trend in deelname aan het hoger onderwijs

Om een eerste beeld te krijgen van de veranderende deelname aan het hoger onderwijs is er een overzicht gemaakt van de recente instroomcijfers op de UvA en HvA voor de verschillende faculteiten om de volgende deelvraag te kunnen beantwoorden:

Wat is de trend in instroom aan de UvA en de HvA en in hoeverre zijn er verschillende patronen waarneembaar bij de verschillende faculteiten?

Deelvraag 2: Inkomstenbronnen en financiële maatregelen

Om te achterhalen in hoeverre het sociaal leenstelsel van invloed is op het keuzegedrag van studenten is het van belang om een beeld te krijgen van de mate waarin studenten gebruik maken van een lening bij DUO en op welke wijze zij hun schulden (willen) beperken. Deze deelvraag gaat in op de mate waarin studenten lenen, welke andere inkomstenbronnen zij hebben (bijvoorbeeld een bijbaan of bijdrage van de ouders) en welke maatregelen studenten nemen om hun schulden te beperken sinds invoering van het leenstelsel. Bovendien is er gekeken naar in hoeverre dit verschilt voor studenten van verschillende sociaaleconomische klassen. Aangezien studenten uit een lagere sociaaleconomische klasse vaak geen bijdrage van hun ouders kunnen krijgen en ook vaak een grotere aversie tegen schulden hebben, zullen zij wellicht andere maatregelen nemen om schulden te beperken dan studenten uit een hogere sociaaleconomische klasse. De tweede deelvraag luidt dan ook:

Wat zijn de belangrijkste inkomstenbronnen voor studenten en wat zijn de financiële maatregelen die studenten door invoering van het leenstelsel nemen en in hoeverre verschilt dit voor studenten van verschillende sociaaleconomische groepen?

Deelvraag 3: Studiekeuzes, -motivaties en toekomstperspectieven

Naar aanleiding van eerder genoemd onderzoek van het SCP (Turkenburg, Herweijer & Dagevos, 2013) is de verwachting dat studenten die onder het huidige leenstelsel met een studie beginnen een grotere mate van keuzestress ervaren. Doordat switchen tussen studies duurder wordt onder het leenstelsel is een juiste initiële studiekeuze van groot belang. De derde deelvraag gaat in op deze studiekeuze om te achterhalen in hoeverre studenten een andere studierichting hebben gekozen dan hun initiële interessegebied en wat de motivaties zijn om voor een bepaalde studie te kiezen. Bij deze motivaties kan bijvoorbeeld gedacht worden aan lagere kosten voor een studie, een lagere studielast, of een beter arbeidsmarktperspectief. Hierbij wordt er ook gekeken naar verschillen in deze verandering tussen studenten van verschillende sociaaleconomische groepen. Uit het onderzoek van het SCP blijkt namelijk dat arbeidsmarktperspectief en toekomstige verdiensten van en met een bepaald diploma een belangrijkere rol spelen voor studenten uit lagere sociaaleconomische klassen. De derde deelvraag gaat in op deze studiekeuzes en -motivaties:

In hoeverre worden de studierichtingkeuzes en -motivaties van studenten beïnvloed door invoering van het leenstelsel en in hoeverre verschilt dit voor studenten van verschillende sociaaleconomische groepen?

1.4 Structuur van het verslag

De structuur van dit onderzoeksrapport is als volgt. In het hierop volgende hoofdstuk worden de methoden van het onderzoek besproken, waarbij wordt ingegaan op de dataverzameling en analyse, de onderzoekspopulatie, en de operationalisering van variabelen die gebruikt zijn om de inkomstenbronnen, studiekeuzes en -motivaties te analyseren. In de hoofdstukken drie tot en met vijf worden vervolgens de resultaten van het onderzoek behandeld, waarbij opeenvolgend wordt ingegaan op de drie deelvragen. In hoofdstuk drie worden de instroomcijfers besproken en wordt antwoord gegeven op de eerste deelvraag. Hierbij wordt apart ingegaan op de instroomcijfers van de HvA en de UvA. In hoofdstuk vier en vijf worden de resultaten van de analyse van de enquête besproken. In hoofdstuk vier wordt er antwoord gegeven op de tweede deelvraag, waarbij wordt ingegaan op inkomstenbronnen en financiële maatregelen van studenten. In hoofdstuk vijf wordt antwoord gegeven op de derde deelvraag, waarbij wordt ingegaan op de studiekeuzes en -motivaties van studenten. In beide hoofdstukken wordt telkens de vergelijking gemaakt tussen studenten van de HvA en de UvA en tussen studenten van verschillende sociaaleconomische groepen. Het onderzoeksrapport wordt afgesloten met een conclusie en discussie in hoofdstuk zes.

2. METHODEN

2.1 Dataverzameling en analyse

Om te onderzoeken in hoeverre het keuzegedrag van studenten aan de UvA en de HvA beïnvloed is door de invoering van het leenstelsel, wordt er in dit onderzoek gebruik gemaakt van een combinatie van twee kwantitatieve onderzoeksmethoden: een verkennende analyse van instroomgegevens van de UvA en HvA en een enquête uitgezet onder studenten aan de UvA en HvA.

Analyse secundaire data instroomgegevens

De eerste analyse van het onderzoek is erop gericht om inzicht te krijgen in de algemene trend in de instroom van eerstejaars bachelorstudenten op de UvA en de HvA. Zoals eerder aangegeven, was er in studiejaar 2015/2016 een enorme afname in de instroom van studenten op zowel de UvA (10%) en HvA (14%) en was er in studiejaar 2016/2017 op beide instellingen een toename van eerstejaars bachelorstudenten (respectievelijk 16% en 8%). Met een meer gedetailleerd overzicht van deze cijfers wordt er getracht te achterhalen onder welke studentenpopulatie deze daling en stijging met name ligt. Er wordt hierbij onder andere gekeken naar de verschillen in deze trend tussen studenten met een verschillende vooropleiding en tussen de verschillende faculteiten. Voor de UvA is voor deze analyse de Student Enrollment database gebruikt (UvA, 2017), waarbij de instroomcijfers van eerstejaars per faculteit en nationaliteit zijn vergeleken. Voor de HvA is voor deze analyse de database van de Vereniging Hogescholen (VH, 2017) gebruikt, waarbij de instroomcijfers van eerstejaars per sector en per vooropleiding zijn vergeleken.

Enquête studiekeuzes en motivaties

Om inzicht te krijgen in het veranderend keuzegedrag van studenten door invoering van het leenstelsel, zijn enquêtes verspreid onder studenten aan de UvA en de HvA (zie bijlage 1 voor de volledige vragenlijst). Omdat verschillende factoren van invloed zijn op studiekeuzes zal een vergelijking tussen studenten die te maken hebben met het leenstelsel en studenten die nog een basisbeurs ontvangen niet genoeg inzicht geven in het effect van het leenstelsel op het keuzegedrag. In deze studie is er daarom voor gekozen om enquêtes te verspreiden onder zowel eerstejaars- als ouderejaarsstudenten waarbij er naar hun huidige keuzes en hypothetische keuzes onder andere omstandigheden gevraagd is. Bij eerstejaars is gevraagd naar de huidige studiekeuzes en motivaties en of zij hierin andere keuzes zouden hebben gemaakt als zij nog aanspraak hadden kunnen maken op een studiebeurs. Bij

¹ Er is helaas geen informatie beschikbaar over de gehele populatie van commissieleden.

ouderejaars is gevraagd naar de huidige studiekeuzes en motivaties en of zij hierin andere keuzes hadden gemaakt als ze geen recht hadden gehad op een basisbeurs.¹ Op deze wijze is er met dit onderzoek geprobeerd het veranderende keuzegedrag als gevolg van de invoering van het leenstelsel te achterhalen. De enquêtes zijn actief verspreid onder het ASVA Testpanel, via de ASVA Facebook-pagina en via de blackboardsite van de HvA.

2.2 Onderzoekspopulatie

Populatie instroom

Voor de analyse van instroomgegevens is gekeken naar het aantal eerstejaars bachelorstudenten, waartoe zowel de studenten die voor het eerst bij de instelling zijn gaan studeren als ook de studenten die zijn gewisseld van opleiding zijn gerekend. Voor deze groep studenten is de trend geanalyseerd in de instroom vanaf studiejaar 2010/2011 tot en met studiejaar 2016/2017. Voor studenten van de HvA is deze trend geanalyseerd voor studenten met een verschillende vooropleiding en voor de verschillende sectoren waarbinnen de studenten studeren.² Voor studenten van de UvA is deze trend geanalyseerd voor studenten met verschillende nationaliteiten en studenten van de verschillende faculteiten.

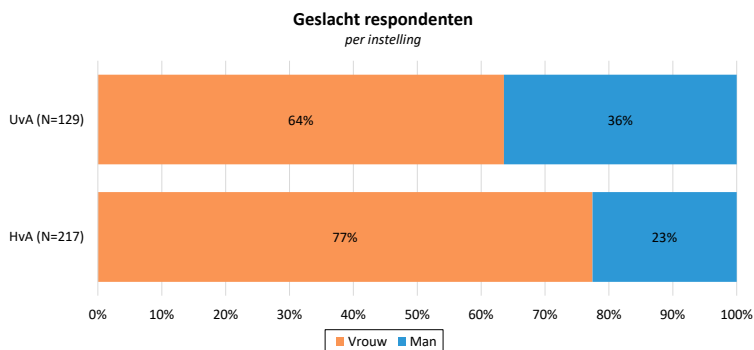
Respondenten enquête

In totaal hebben 346 respondenten de enquête volledig ingevuld. Hiervan studeert 62,7% aan de Hogeschool van Amsterdam (N=217) en 37,3% aan de Universiteit van Amsterdam (N=129). Deze verhouding is ongeveer gelijk met de totale studentenpopulatie van de UvA en HvA, waarvan 60,5% aan de HvA studeert.³ Van de respondenten studierend aan de HvA is 77% vrouw en van de respondenten studierend aan de UvA 64% (zie figuur 1). De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 21,5 jaar.

¹ Er moet bij het lezen van de resultaten dus rekening mee worden gehouden dat sommige resultaten gaan over een hypothetische situatie die aan studenten is voorgelegd.

² Voor de HvA zijn er geen gegevens beschikbaar per faculteit, wel wordt er bij de data van de Vereniging Hogescholen onderscheid gemaakt tussen verschillende sectoren.

³ In het schooljaar 2015/2016 staan er 46794 studenten ingeschreven bij de Hogeschool van Amsterdam (VH, 2017) en 30611 studenten bij de Universiteit van Amsterdam (Student Enrollment Universiteit van Amsterdam, 2017). Van het totaal aantal studenten op deze instellingen staat dus 60,45% ingeschreven bij de HvA.

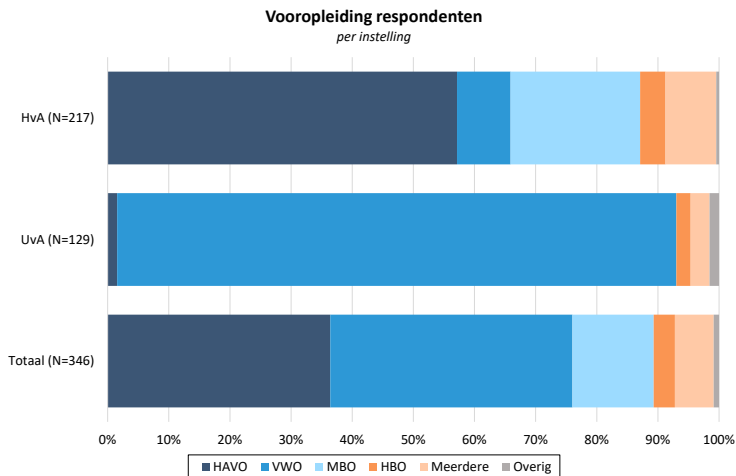

Figuur 1. *Geslacht respondenten per instelling*

Opleiding.

In figuur 2 zijn de vooropleidingen van de respondenten van de HvA en de UvA te zien. Het merendeel van de respondenten van de HvA heeft een havo-vooropleiding (57%); deze groep is oververtegenwoordigd in de steekproef in vergelijking met het aandeel in de studentenpopulatie van de HvA met een havo-vooropleiding (20%).⁴ Verder geeft een groot deel van de respondenten aan een mbo-vooropleiding (21%) te hebben; ook deze groep is oververtegenwoordigd in de steekproef vergelijkend met de studentenpopulatie van de HvA (12%). Een aantal respondenten van de HvA geeft aan een vwo-vooropleiding te hebben (9%) of een andere hbo-opleiding (4%). Een deel van de respondenten geeft aan meerdere vooropleidingen te hebben (8%), waarbij het met name gaat om zowel havo als vwo, zowel havo als mbo, en zowel mbo als hbo. Van de respondenten studierend aan de UvA geeft het merendeel aan een vwo vooropleiding (91%) te hebben gedaan. Slechts 2,3% van de respondenten geeft aan een hbo vooropleiding te hebben gedaan en 3,1% meerdere vooropleidingen, waarbij het gaat om zowel havo als vwo; zowel havo als hbo; en zowel vwo als hbo.

⁴ Het aandeel studenten op de HvA met een havo-vooropleiding is afkomstig van de cijfers van Vereniging Hogescholen, het gaat hierbij om studenten die direct vanuit havo zijn doorgestroomd naar de HvA. Een groot deel van de studenten op de HvA heeft een andere hbo-opleiding gedaan (63%), hiervan zal ook een deel een havo-diploma hebben.

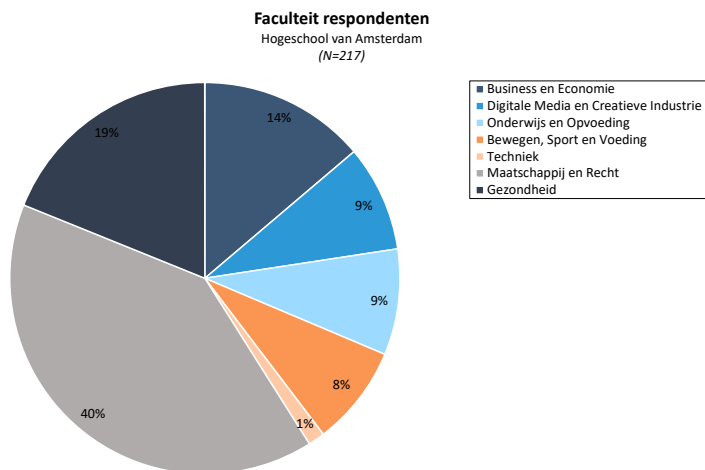
Figuur 2. Vooropleiding respondenten per instelling

Hoewel de HvA een aantal masteropleidingen biedt, gaat het hierbij om deeltijd masteropleidingen voor professionals. Het merendeel van de respondenten op de HvA zit dan ook in de bachelorfase van de studie.⁵ Verder is ongeveer 42% van de respondenten aan de HvA eerstejaarsstudent. Ook van de respondenten studierend aan de UvA zit het merendeel in de bachelorfase van hun studie (76%). Aan de UvA is ongeveer 16% van de respondenten eerstejaarsstudent.

Figuur 3 laat het percentage respondenten per faculteit voor de HvA zien. Het merendeel van de respondenten studeert aan de faculteit Maatschappij en Recht (40%); met een vertegenwoordiging van 17% in de totale studentenpopulatie van de HvA is deze groep sterk oververtegenwoordigd in de steekproef. Verder studeren er relatief veel respondenten aan de faculteit Gezondheid (19%) en aan de faculteit Beweging, Sport en Voeding (8%) in vergelijking met de totale studentenpopulatie (respectievelijk 7% en 5%). Het aandeel respondenten van de faculteit Business en Economie (14%) is daarentegen juist ondervertegenwoordigd in vergelijking met het aandeel in de totale studentenpopulatie van de HvA (26%).⁶ Van de overige respondenten studeert 9% aan de faculteit Digitale Media en Creatieve Industrie; 9% aan de faculteit Onderwijs en Opvoeding; en 1% aan de faculteit Techniek, deze groepen zijn allemaal ondervertegenwoordigd.

⁵ Slechts 1 respondent heeft aangegeven een masteropleiding aan de HvA te volgen.

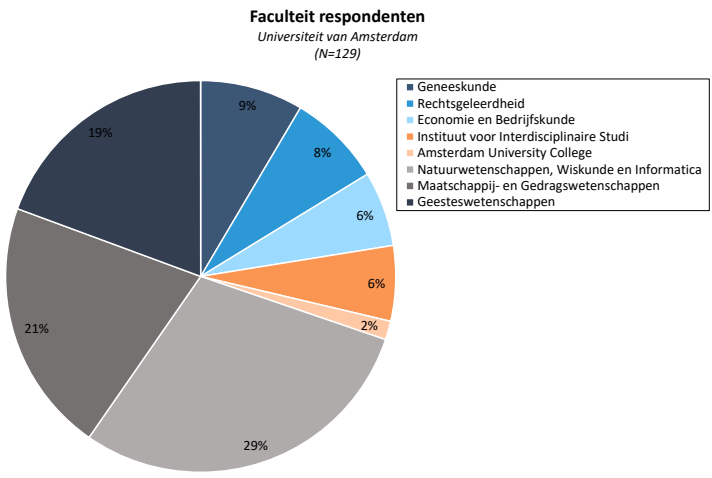
⁶ Het percentage studenten per faculteit aan de HvA is gebaseerd op cijfers uit 2015 (<http://www.hva.nl/over-de-hva/organisatie/plannen-feiten-en-verslagen/feiten-en-cijfers/feiten-en-cijfers.html>), voor 2016 zijn hierover nog geen gegevens beschikbaar.

Figuur 3. Faculteit respondenten HvA

Het percentage respondenten per faculteit van de UvA is in figuur 4 te zien. Het merendeel van de studenten studeert aan de Faculteit der Natuurwetenschappen, Wiskunde en Informatica (29%). Van de totale studentenpopulatie aan de UvA studeert 18% aan deze faculteit, de studenten zijn dus in redelijke mate oververtegenwoordigd in de steekproef. Met 21% vormen de studenten van de Faculteit der Maatschappij- en Gedragswetenschappen de tweede grootste groep in de steekproef, deze groep is redelijk representatief voor het aandeel studenten aan de UvA studierend aan deze faculteit (24%). Hierop volgt de groep respondenten van de Faculteit der Geesteswetenschappen (19%), ook deze groep is representatief voor het aandeel studenten aan de UvA (20%).⁷ Van de overige respondenten studeert 9% aan de Faculteit der Geneeskunde, 8% aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid, 6% aan de Faculteit der Economie en Bedrijfskunde, 6% aan het Instituut voor Interdisciplinaire Studies, en 2% aan Amsterdam University College.

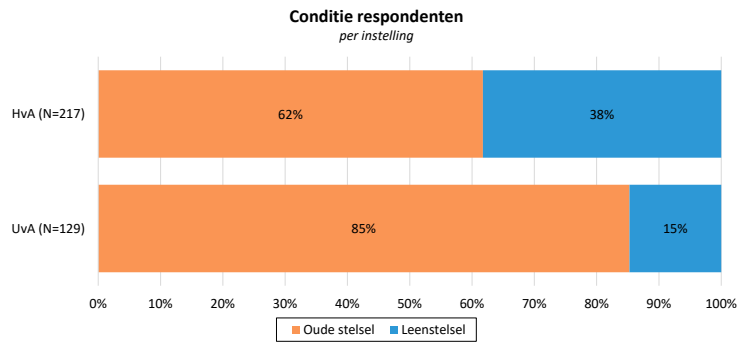
⁷ Het percentage studenten per faculteit aan de UvA is afkomstig van <https://public.tableau.com/views/FeitenenCijfers/Students>

Figuur 4. Faculteit respondenten UvA

Conditie.

Tenslotte is er onder de respondenten een onderscheid gemaakt tussen degenen die studeren onder het oude stelsel (N=102) en studenten die studeren onder het nieuwe stelsel (N=244). Hoewel onder beide groepen een soortgelijke enquête is verspreid, wijken enkele vragen van elkaar af. De resultaten zijn daarom voor zowel alle respondenten als ook voor beide groepen apart behandeld. Figuur 5 laat de verdeling van deze conditie in de steekproef zien voor de HvA en UvA. Van de respondenten studierend aan de HvA studeert 38% onder het leenstelsel, van de respondenten studierend aan de UvA is dit slechts 15%.

Figuur 5. Conditie respondenten per instelling

2.3 Operationalisering variabelen

In dit onderzoek wordt naar twee aspecten gekeken die mogelijk van belang zijn voor het veranderend keuzegedrag van studenten door invoering van het leenstelsel: inkomstenbronnen en financiering van de studie en motivaties voor een opleiding. Voor beide aspecten wordt er bovendien gekeken of hierin verschillen zijn waar te nemen tussen studenten met verschillende sociaaleconomische achtergronden. Voordat de resultaten besproken worden, wordt hier eerst een korte beschrijving gegeven van de operationalisering van de variabelen die van belang zijn voor deze drie aspecten.⁸

Inkomstenbronnen en financiering studie.

Ten eerste tracht dit onderzoek te achterhalen wat de belangrijkste inkomstenbronnen van studenten zijn, hoe zij hun studie financieren en of de invoering van het leenstelsel heeft geleid tot een verandering hierin. Hiertoe is er onder respondenten allereerst gevraagd of en in welke vorm zij studiefinanciering ontvangen. Daarnaast is gevraagd wat voor studenten, naast eventuele studiefinanciering, de belangrijkste inkomstenbronnen vormen; waarbij respondenten konden kiezen uit meerdere antwoorden bestaande uit verschillende soorten leningen, bijdrage van ouders en een bijbaan. Tenslotte is aan de respondenten met een bijbaan gevraagd hoeveel uur per week zij gemiddeld naast hun studie werken. Om het veranderende gedrag in de financiering van een studie onder studenten te achterhalen is er bovendien over een zevental stellingen met betrekking tot leningen en schulden gevraagd aan respondenten in hoeverre de situatie van toepassing was met een schaal van 1 (zeker niet) tot 5 (zeker wel).

Motivaties opleiding.

Een tweede aspect dat in deze studie is onderzocht is de motivatie om in Amsterdam te studeren en om een bepaalde opleiding te gaan volgen. Met betrekking tot de motivatie om in Amsterdam te studeren konden respondenten meerdere antwoorden selecteren met de keuze uit: het studieaanbod, de faciliteiten in de stad, de aanwezigheid van vrienden, nabijheid van het ouderlijk huis, of zij konden een andere reden opgeven. Onder respondenten die onder het oude stelsel van studiefinanciering studeerden is bovendien gevraagd of zij in een andere stad waren gaan studeren indien zij geen recht hadden gehad op studiefinanciering. Met betrekking tot de belangrijkste motivatie om de huidige opleiding te volgen is respondenten gevraagd om een aantal motivaties in de volgorde te plaatsen van meest belangrijk tot minst belangrijk, met keuze uit: persoonlijke interesses, persoonlijke vaardigheden,

⁸ Zie bijlage 1 voor de volledige vragenlijst

vraag op de arbeidsmarkt, latere verdiensten en studielast. Ook konden respondenten andere motivatiefactoren aangeven. Tenslotte is de respondenten een aantal stellingen voorgelegd over hun studiekeuze in relatie tot de invoering van het leenstelsel. Deze stellingen hebben betrekking op twijfel over de studiekeuze en het gaan studeren waarbij respondenten konden aangeven in hoeverre ze het hiermee eens waren op een schaal van (1) helemaal mee oneens tot (5) helemaal mee eens. Deze stellingen verschillen voor de twee condities, aangezien dit voor de groep die nog onder het oude stelsel studeren hypothetische vragen zijn.

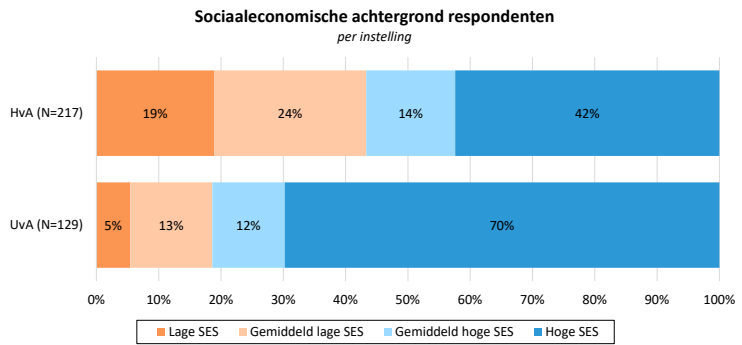
Sociaaleconomische achtergrond.

Voor beide aspecten van financiering en studiemotivaties tracht het onderzoek te achterhalen of hierin verschillen zijn tussen studenten met verschillende sociaaleconomische achtergronden. Er is hiertoe een variabele geconstrueerd op basis van twee componenten: (1) het opleidingsniveau van de ouders, waarbij er is gevraagd of één van beide ouders een hbo- of wo-opleiding heeft gevolgd; (2) het inkomen van de ouders, wat gebaseerd is op het al dan niet ontvangen van een aanvullende beurs.⁹ De variabele die geconstrueerd is voor sociaaleconomische status (SES) bestaat uit vier categorieën: (1) lage SES (géén van de ouders heeft een hbo- of wo-opleiding en student ontvangt wél een aanvullende beurs); (2) gemiddeld lage SES (géén van de ouders heeft een hbo- of wo-opleiding en student ontvangt géén aanvullende beurs); (3) gemiddeld hoge SES (één van de ouders heeft een hbo- of wo-opleiding en student ontvangt wél een aanvullende beurs); (4) hoge SES (één van beide ouders heeft een hbo- of wo-opleiding en student ontvangt géén aanvullende beurs).¹⁰

Figuur 6 laat de sociaaleconomische status van de respondenten per instelling zien. Over het algemeen hebben de respondenten in dit onderzoek een hoge sociaaleconomische status. Er is ook te zien dat een groter percentage van de respondenten studierend aan de UvA een hoge sociaaleconomische achtergrond heeft (70%) in vergelijking met respondenten studierend aan de HvA (42%).

⁸ Om respondenten niet af te schrikken is ervoor gekozen om niet direct te vragen naar het inkomen van hun ouders, ook omdat veel studenten dit waarschijnlijk niet zouden weten. Aangezien het recht op een aanvullende beurs wordt bepaald aan de hand van het inkomen van de ouders, geeft dit hiervan een indicatie.

⁹ De gemiddelde categorie is opgedeeld in laag gemiddeld en hoog gemiddeld om een onderscheid te kunnen maken tussen studenten met ouders met een lager opleidingsniveau en studenten met ouders met een lager inkomen. Uit onderzoek komt naar voren dat het opleidingsniveau van ouders meer van invloed is op zowel onderwijssucces (De Graaf & De Graaf, 2003) als op onderwijskeuzes (Kloosterman et al., 2009) dan het inkomen van ouders. Er is daarom voor gekozen om studenten met ouders met een lager opleidingsniveau (i.e. beiden lager dan hbo of wo) en een hoger inkomen in te delen in de laag gemiddelde categorie en de studenten met ouders met een hoger opleidingsniveau (één van beide ouders heeft hbo of wo) en een lager inkomen in te delen in de hoog gemiddelde categorie.

Figuur 6. Sociaaleconomische achtergrond respondenten per instelling

3. DEELVRAAG 1: IN-STROOMCIJFERS

In studiejaar 2015/2016 is het aantal studenten dat instroomt in het hoger onderwijs gedaald, deze daling was met name erg hoog in Amsterdam. In studiejaar 2016/2017 is het aantal instromende studenten in het hoger onderwijs weer iets toegenomen. In dit hoofdstuk worden deze cijfers voor de UvA en HvA meer in detail in kaart gebracht, waarbij wordt gekeken naar verschillende groepen studenten en de verschillen tussen faculteiten. De instroomcijfers zijn geanalyseerd om de volgende deelvraag te beantwoorden: *Wat is de trend in instroom aan de UvA en de HvA en in hoeverre zijn er verschillende patronen waarneembaar bij de verschillende faculteiten?*

Figuur 7 laat de instroom van bachelorstudenten aan de UvA en HvA zien vanaf studiejaar 2010/2011 tot en met 2016/2017.¹¹ Na de piek in het aantal instromende bachelorstudenten in studiejaar 2013/2014, vermoedelijk door de dreigingen van de invoering van het leenstelsel, is de instroom van studenten bij zowel de UvA als de HvA in de studiejaren 2014/2015 en 2015/2016 sterk afgenomen. In studiejaar 2016/2017 is het aantal instromende studenten bij beide instellingen weer toegenomen.

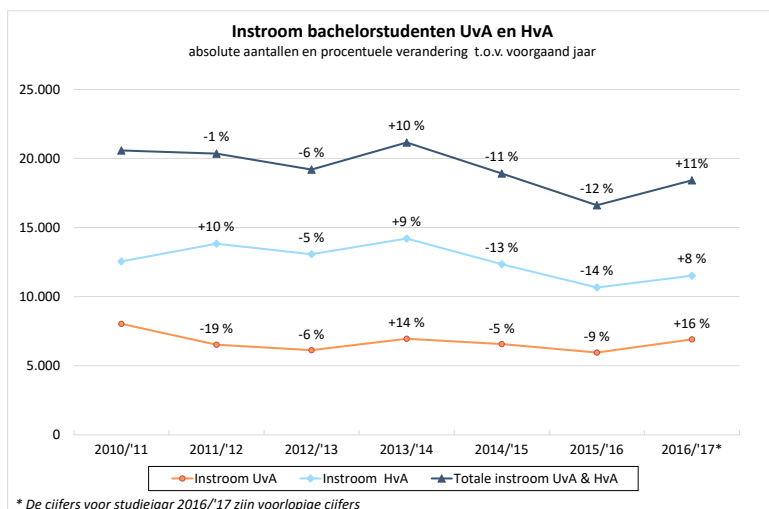
Bij de HvA nam het aantal eerstejaars bachelorstudenten in studiejaar 2014/2015 met 13% af ten opzichte van het voorgaand studiejaar tot 12344 inschrijvingen, waarna het aantal inschrijvingen nog eens met 14% afnam tot 10664 inschrijvingen in studiejaar 2015/2016. Deze afname is veel hoger dan de landelijke daling in het hbo; landelijk was de afname 4% in studiejaar 2014/2015 en 9% in 2015/2016. Hoewel het aantal eerstejaars bachelorstudenten op de HvA in studiejaar 2016/2017 weer met 8% is toegenomen tot 11517 inschrijvingen, ligt het aantal instromende studenten nog altijd bijna 19% onder het aantal in studiejaar 2013/2014 en 12% onder het aantal in studiejaar 2012/2013.

Bij de UvA was de daling van eerstejaars bachelorstudenten in studiejaar 2014/2015 en 2015/2016 iets minder sterk dan bij de HvA. De afname was op de UvA 5% in studiejaar 2014/2015 ten opzichte van het voorgaand studiejaar tot 6570 inschrijvingen, en nog eens een afname van 9% in studiejaar 2015/2016 tot 5950 inschrijvingen. Ook deze afname ligt hoger dan de landelijke daling in het wo, deze afname was 3% in studiejaar 2014/2015 en 1% in 2015/2016. In studiejaar 2016/2017 nam het aantal eerstejaars

¹¹ De instroom van bachelorstudenten is hier het totaal aantal studenten die voor het eerst bij de instelling zijn gaan studeren of studenten die zijn gewisseld van opleiding.

bachelorstudenten op de UvA weer met 16% toe, waarmee het aantal instromende studenten weer bijna terug is tot het aantal in studiejaar 2013/2014.

In totaal is het aantal studenten aan de UvA en HvA in de studiejaar 2014/2015 en 2015/2016 afgenomen met ruim 21% van 21157 instromende studenten in studiejaar 2013/2014 tot 16614 instromende studenten in studiejaar 2015/2016. In studiejaar 2016/2017 is dit weer met 11% toegevoegd tot 18420 instromende studenten, dit ligt nog altijd 13% onder het aantal instromende studenten in studiejaar 2013/2014. In de volgende paragrafen wordt er per instelling specifiek gekeken naar deze instroom.

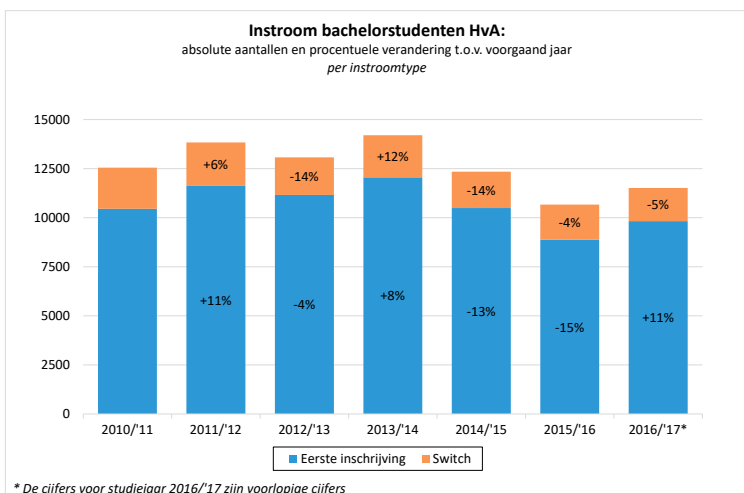

Figuur 7. Instroom bachelorstudenten UvA en HvA

3.1 Instroom HvA

Figuur 8 laat de instroom van studenten aan de HvA zien, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen instromende studenten die voor het eerst ingeschreven staan bij een hogeschool en studenten die eerder bij een andere opleiding aan een hogeschool stonden ingeschreven. Hierbij is te zien dat de 13% afname in studiejaar 2014/2015 toe te kennen is aan een afname onder zowel eerste inschrijvingen (-13%) als ook een afname onder wisselende bachelorstudenten (-14%). De afname van 14% in het studiejaar 2015/2016 is daarentegen met name toe te kennen aan een sterke daling in het aantal

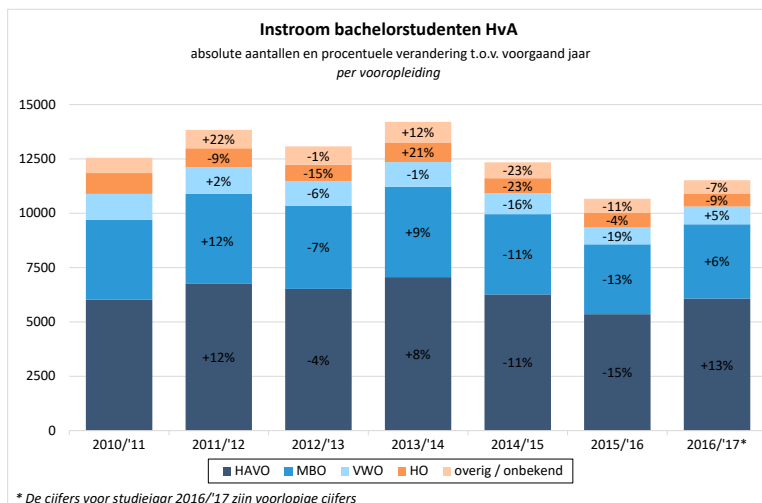
eerste inschrijvingen, die met 15% afnam. De toename van het aantal instromende studenten in studiejaar 2016/2017 is geheel toe te kennen aan een toename van het aantal eerste inschrijvingen (+11%), het aantal studenten dat wisselt tussen opleidingen blijft afnemen (-5%).

Figuur 8. *Instroom bachelorstudenten HvA per instroomtype*

Figuur 9 geeft de instroomtrend aan de HvA per vooropleiding van de student weer, waarbij te zien is dat het aantal instromende studenten in studiejaar 2014/2015 en 2015/2016 voor studenten van alle vooropleidingen is gedaald. Het merendeel van de instromende studenten aan de HvA heeft een havo-vooropleiding; dit aantal nam in studiejaar 2014/2015 af met 11% en in studiejaar 2015/2016 met 15% ten opzichte van het voorgaande studiejaar. Voor studenten met een mbo-vooropleiding is een soortgelijke trend waar te nemen; dit aantal nam in studiejaar 2014/2015 af met 11% ten opzichte van studiejaar 2013/2014 en nog eens met 13% in studiejaar 2015/2016. Ook bij studenten met een vwo of andere ho-vooropleiding is in studiejaar 2014/2015 en 2015/2016 een sterke daling te zien in het aantal inschrijvingen. In studiejaar 2016/2017 is met name het aantal instromende studenten met een havo-vooropleiding toegenomen (+13%), het aantal instromende studenten met een mbo-vooropleiding nam met 6% toe en het aantal studenten met een vwo-vooropleiding met 5%. Over de periode van studiejaar 2010/2011 tot en met 2016/2017 is het aantal instromende studenten met een havo-vooropleiding licht toegenomen met 0,8%, terwijl het

aantal studenten met een mbo-en vwo-vooropleiding is afgenomen (respectievelijk 7% en 32%).

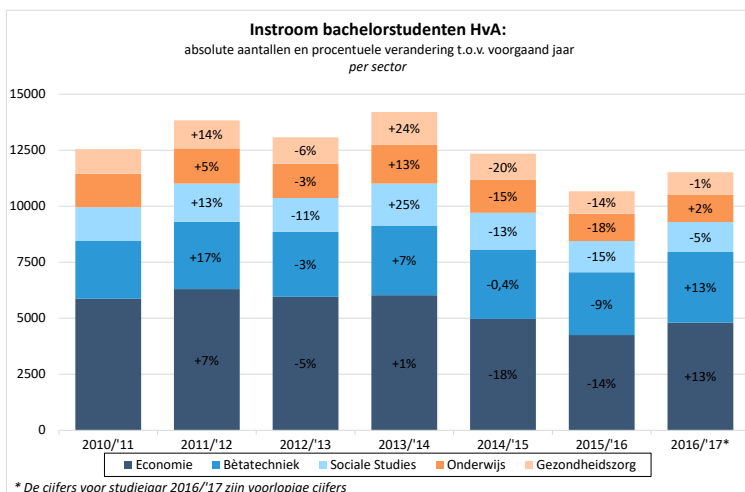
Figuur 9. Instroom bachelorstudenten HvA per vooropleiding

In figuur 10 is de instroom van bachelorstudenten aan de HvA weergegeven per sector.¹² Hoewel er voor studiejaar 2014/2015 en 2015/2016 een afname is van het aantal instromende studenten in alle sectoren, lijkt deze daling in sommige sectoren iets sterker. In studiejaar 2014/2015 was de grootste daling te zien in de sectoren Gezondheidszorg (-20%) en Economie (-18%). In studiejaar 2015/2016 werden alle sectoren getroffen door de sterke afname in instroom. In de sector Onderwijs was de sterkste daling te zien (-18%); in Sociale Studies nam het aantal inschrijvingen af met 15%; in de sectoren Economie en Gezondheidszorg nam het aantal inschrijvingen met 14% af; en de minst sterke daling was te zien in de Bètatechnieken (-9%). De toename van instromende studenten in studiejaar 2016/2017 ligt met name bij de sectoren Economie en Bètatechnieken, waar het aantal inschrijvingen met 13% toenam, en een kleine toename in de sector Onderwijs (+2%). Bij de sectoren Sociale Studies en Gezondheidszorg blijft het aantal inschrijvingen in studiejaar 2016/2017 afnemen, met respectievelijk 5% en 1%.

Wanneer het aantal instromende studenten in studiejaar 2016/2017 wordt vergeleken met de instroom in 2010/2011 dan is er een daling te zien bij alle sectoren met uitzondering van Bètatechnieken. Het aantal instromende

¹² Er zijn geen gegevens per faculteit beschikbaar, vandaar dat er gebruik wordt gemaakt van de sectoren zoals ingedeeld door de Vereniging Hogescholen.

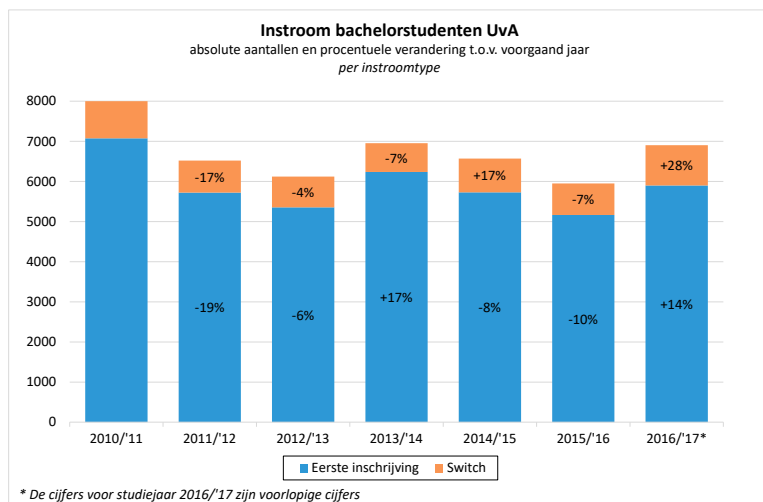
studenten op de HvA daalde over deze periode met 8% van 12548 studenten in 2010/2011 naar 11517 studenten in 2016/2017. De grootste daling is te zien in de sectoren Economie en Onderwijs (bij beide sectoren -18%); gevolgd door de sector Sociale Studies (-11%) en Gezondheidszorg (-10%). In de sector Bètatechniek nam het aantal instromende studenten over deze periode toe met 22%.

Figuur 10. Instroom bachelorstudenten HvA per sector

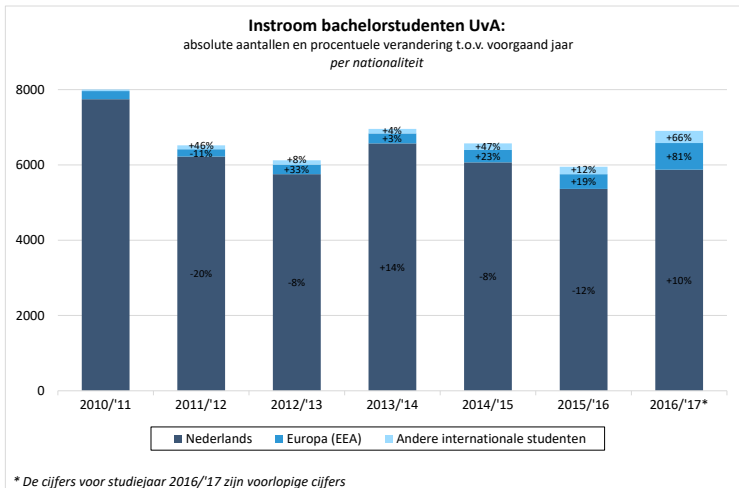
3.2 Instroom UvA

Figuur 11 laat de instroom van studenten aan de UvA zien, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen instromende bachelorstudenten met een eerste inschrijving en studenten die zijn gewisseld van opleiding binnen de UvA. Hierbij is te zien dat de afname van 5% in studiejaar 2014/2015 is toe te kennen aan de afname van eerstejaars inschrijvingen; het aantal studenten dat zich voor het eerst inschreef voor een opleiding nam met 8% af terwijl het aantal studenten dat wisselde van opleiding toenam met 17%. De afname van 9% in de instroom in het studiejaar 2015/2016 is toe te kennen aan een afname van zowel eerste inschrijvingen (-10%) als ook een afname in het aantal studenten dat wisselt van opleiding (-7%). In studiejaar 2016/2017 nam zowel het aantal eerste inschrijvingen (14%) als ook het aantal wisselende studenten (28%) weer toe.

Figuur 11. Instroom bachelorstudenten UvA per instroomtype

In figuur 12 is de instroom op de UvA per nationaliteit te zien, waarbij duidelijk is te zien dat de afname van het aantal instromende studenten in studiejaar 2014/2015 en 2015/2016 geheel is toe te kennen aan de afname van het aantal Nederlandse instromers. Het aantal internationale eerstejaars-bachelorstudenten blijft over de gehele periode toenemen. In studiejaar 2014/2015 is de instroom van het aantal Europese en andere internationale bachelorstudenten respectievelijk toegenomen met 23% en 47%; terwijl de instroom van het aantal Nederlandse bachelorstudenten is afgenomen met 8%. In studiejaar 2015/2016 nam de instroom van het aantal Europese en andere internationale bachelorstudenten respectievelijk toe met 19% en 12%; de instroom van het aantal Nederlandse studenten nam daarentegen af met 12%. Ook de toename van het aantal eerstejaars bachelorstudenten aan de UvA in studiejaar 2016/2017 is voornamelijk toe te kennen aan de forse groei in het aantal internationale studenten. Het aantal eerstejaars bachelorstudenten uit andere Europese landen nam in studiejaar 2016/2017 met 66% toe en het aantal andere internationale bachelorstudenten met 81%, terwijl het aantal Nederlandse bachelorstudenten met slechts 10% toenam. Over de periode vanaf studiejaar 2010/2011 tot en met 2016/2017 is het aantal internationale studenten in het totaal toegenomen met ruim 256%, terwijl het aantal Nederlandse studenten is afgenomen met ruim 24%.

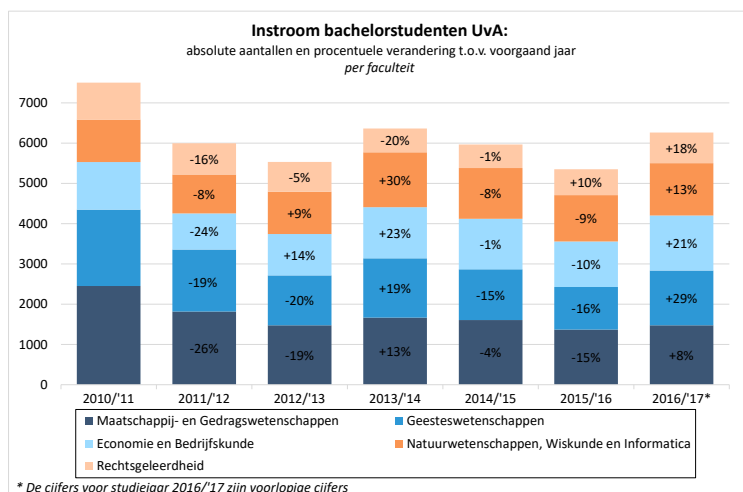
Figuur 12. Instroom bachelorstudenten UvA per nationaliteit

Tenslotte laat figuur 13 het aantal instromende studenten aan de UvA per faculteit zien.¹³ Deze grafiek laat zien dat, met uitzondering van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid, het aantal instromende bachelorstudenten bij alle faculteiten in de studiejaar 2014/2015 en 2015/2016 is afgenomen. De grootste afname in eerstejaars bachelorstudenten is te zien bij de Faculteit der Geesteswetenschappen, met een daling van 15% in studiejaar 2014/2015 en een daling van 16% in 2015/2016. Ook bij de Faculteit der Maatschappij en Gedragwetenschappen is een forse afname te zien: een daling van 4% in studiejaar 2014/2015 en een daling van 15% in 2015/2016. Bij de Faculteit der Economie en Bedrijfskunde was een afname van slechts 1% in studiejaar 2014/2015; maar in 2015/2016 was dit een afname van 10%. De Faculteit der Natuurwetenschappen, Wiskunde en Informatica zag een afname van 8% in studiejaar 2014/2015 en 9% in 2015/2016. Hoewel de Faculteit der Rechtsgeleerdheid slechts een afname van 1% in studiejaar 2014/2015 had en zelfs een toename van 10% in 2015/2016, was het aantal eerstejaars bachelorstudenten aan deze faculteit in voorgaande jaren al consequent afgenomen. In studiejaar 2016/2017 nam het aantal instromende bachelorstudenten bij alle faculteiten weer toe. De grootste toename is te zien bij de Faculteiten Geesteswetenschappen (28%), Economie en Bedrijfskunde (21%) en Rechtsgeleerdheid (18%). Ook bij de Faculteit der Natuurwetenschappen, Wiskunde en Informatica (13%) en de Faculteit der Maatschappij en Gedrag-

¹³ De faculteiten waarbij een numerus fixus van toepassing is zijn hierbij niet meegenomen, dit zijn de faculteiten Geneeskunde, Tandheelkunde en Amsterdam University College. Deze faculteiten zijn niet meegenomen omdat dit relatief kleine faculteiten zijn met een redelijk stabiele instroom aan studenten. In bijlage 2 is de instroom van deze faculteiten te zien.

wetenschappen (8%) is een toename aan instromende bachelorstudenten te zien.

Hoewel het aantal instromende studenten bij bijna alle faculteiten in studiejaar 2014/2015 en 2015/2016 is afgenomen en in studiejaar 2016/2017 weer is toegenomen, is er wel een verschil te zien tussen de faculteiten in deze trend wanneer het aantal instromende studenten in studiejaar 2016/2017 wordt vergeleken met 2010/2011. Het aantal instromende studenten op de UvA daalde over deze periode met 14% van 8034 studenten in 2010/2011 naar 6903 studenten in 2016/2017. Over deze periode is een daling te zien bij de Faculteiten Maatschappij en Gedragwetenschappen (-40%), Geesteswetenschappen (-28%) en Rechtsgeleerdheid (-17%). Het aantal instromende bachelorstudenten nam over deze periode toe bij de Faculteiten Economie en Bedrijfskunde (16%) en Natuurwetenschappen, Wiskunde en Informatica (23%).

Figuur 13. Instroom bachelorstudenten UvA per faculteit

3.3 Conclusie

In dit hoofdstuk zijn de instroomcijfers van eerstejaars bachelorstudenten aan de HvA en UvA in kaart gebracht. De deelvraag die hiermee wordt beantwoord is: *wat is de trend in instroom op de UvA en de HvA en in hoeverre zijn er verschillende patronen waarneembaar bij de verschillende faculteiten?* De instroomcijfers laten zien dat het aantal instromende bachelorstudenten aan de HvA en de UvA in studiejaar 2014/2015 en 2015/2016 sterk is gedaald. Het aantal eerstejaars bachelorstudenten is in studiejaar 2016/2017 bij beide instellingen weer toegenomen, maar ligt nog altijd lager dan het aantal instromende studenten voor invoering van het leenstelsel.

Voor de HvA is te zien dat het bij de daling gedurende de studiejaar 2014/2015 en 2015/2016 gaat om zowel wisselende studenten en - in sterkere mate - studenten die voor het eerst ingeschreven staan; studenten van elke vooropleiding; en een afname bij alle onderwijssectoren met de sterkste daling bij de sectoren Onderwijs en Economie. De toename van het aantal instromende studenten in studiejaar 2016/2017 ligt voor de HvA met name bij een toename in het aantal studenten die voor het eerst ingeschreven staan terwijl het aantal wisselende studenten blijft dalen; een groei in het aantal eerstejaars studenten met een havo-vooropleiding en in mindere mate met een mbo- of vwo-vooropleiding; en een toename bij de sectoren Economie, Bètatechniek en Onderwijs. Over de gehele periode van studiejaar 2010/2011 tot en met 2016/2017 nam het aantal instromende studenten op de HvA met 8% af, deze afname ligt met name bij een daling in het aantal wisselende studenten, een daling van het aantal eerstejaars studenten bij de faculteiten Economie en Onderwijs, en een daling van het aantal eerstejaars studenten met een vwo-vooropleiding of een andere opleiding in het hoger onderwijs.

Voor de UvA is te zien dat het bij de daling gedurende de studiejaar 2014/2015 en 2015/2016 ook gaat om een afname van zowel wisselende studenten en - in iets sterkere mate - studenten die voor het eerst ingeschreven staan; een sterke afname van Nederlandse studenten en een toename van internationale studenten; en een afname bij alle faculteiten met uitzondering van Rechtsgeleerdheid met de sterkste daling bij de faculteiten Geesteswetenschappen en Maatschappij- en Gedragwetenschappen. De toename van het aantal instromende studenten in studiejaar 2016/2017 ligt voor de UvA met name bij een toename in wisselende studenten; een sterke toename in internationale eerstejaars bachelorstudenten; en een toename bij alle faculteiten. Over de gehele periode van studiejaar 2010/2011 tot en

met 2016/2017 nam het aantal instromende studenten op de UvA met 14% af, deze afname ligt met name bij een daling van het aantal studenten die voor het eerste ingeschreven staan; een daling van het aantal Nederlandse eerstejaars bachelorstudenten; en een daling bij de faculteiten Maatschappij en Gedragwetenschappen, Geesteswetenschappen en Rechtsgeleerdheid. Opvallend is dat, wanneer er gekeken wordt naar de veranderende instroom vanaf studiejaar 2010/2011 tot en met 2016/2017, bij beide instellingen een toename van instromende bachelorstudenten te zien is bij Bètastudies.

Concluderend kan er gesteld worden dat, hoewel de afname van instromende studenten te zien is bij alle groepen studenten en alle faculteiten, er wel degelijk een verschil te zien is tussen de faculteiten in de mate waarin de instroom is afgenomen. Hierbij lijken voor zowel de HvA als de UvA met name de sociale studies te maken te hebben met een sterke afname. Om meer inzicht te krijgen in de motivaties onder studenten om voor een studie te kiezen, zal in de volgende hoofdstukken geanalyseerd worden wat de motivaties en keuzes van studenten zijn met betrekking tot financiële maatregelen en studierichtingen na de invoering van het leenstelsel.

4. DEELVRAAG 2: INKOMSTENBRONNEN EN FINANCIËLE MAATREGELEN

Door middel van een enquête onder 346 studenten aan de UvA en HvA is geprobeerd keuzes en motivaties met betrekking tot inkomsten en studies te achterhalen. In dit hoofdstuk wordt er ingegaan op de inkomstenbronnen en de financiering van een studie onder studenten. Er wordt hierbij geprobeerd de volgende deelvraag te beantwoorden: wat zijn de belangrijkste inkomstenbronnen voor studenten en wat zijn de financiële maatregelen die studenten door invoering van het leenstelsel nemen en in hoeverre verschilt dit voor studenten van verschillende sociaaleconomische groepen? Om deze vraag te beantwoorden is eerst gekeken naar de verschillende inkomstenbronnen van studenten en vervolgens naar financiële maatregelen om schulden te beperken. Voor beide onderwerpen is er bovendien gekeken naar verschillen tussen studenten studierend aan de HvA (n=217) en aan de UvA (n=129) en tussen studenten met een verschillende sociaaleconomische achtergrond.

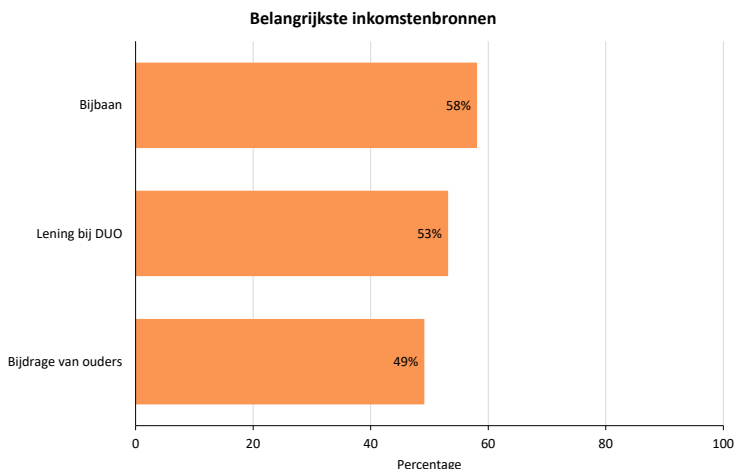
4.1 Inkomstenbronnen

Allereerst is respondenten gevraagd naar hun belangrijkste inkomstenbronnen, naast studiefinanciering, tijdens hun studie. Figuur 14 geeft de belangrijkste inkomstenbronnen voor de respondenten weer.¹⁴ Het merendeel van de studenten geeft aan inkomsten te verkrijgen uit een bijbaan (58%), waarvan de meeste studenten tussen de 4 en 12 uur per week werken. Ook blijkt een groot deel van de respondenten inkomsten te verkrijgen uit een lening bij DUO (53%), en een bijdrage van de ouders (49%). Slechts enkele studenten geven aan dat zij een lening bij een andere instelling (0,3%) of bij hun ouders (4%) hebben. Andere inkomstenbronnen die studenten noemden waren onder andere stagevergoeding, een reguliere baan, spaargeld, toeslagen en een wezenpensioen.

Er lijkt weinig verschil te zijn in inkomstenbronnen tussen studenten studierend onder het oude stelsel en onder het leenstelsel. Respondenten studierend onder het oude stelsel geven iets vaker aan inkomsten te verkrijgen uit een bijbaan (59%) en werken ook iets meer uren per week in vergelijking met respondenten studierend onder het leenstelsel (56%). Ze geven daarentegen minder vaak aan een lening te hebben bij DUO (51%) en een bijdrage te krijgen van hun ouders (48%) in vergelijking met respondenten die onder

¹⁴ Respondenten konden meerdere antwoorden kiezen bij deze vraag, waardoor het totaal niet optelt tot 100%.

het leenstelsel studeren (respectievelijk 58% en 52%). Deze verschillen zijn echter niet significant en er lijkt dus, ondanks de afschaffing van de basisbeurs, weinig veranderd te zijn in de inkomstenbronnen van studenten.¹⁵

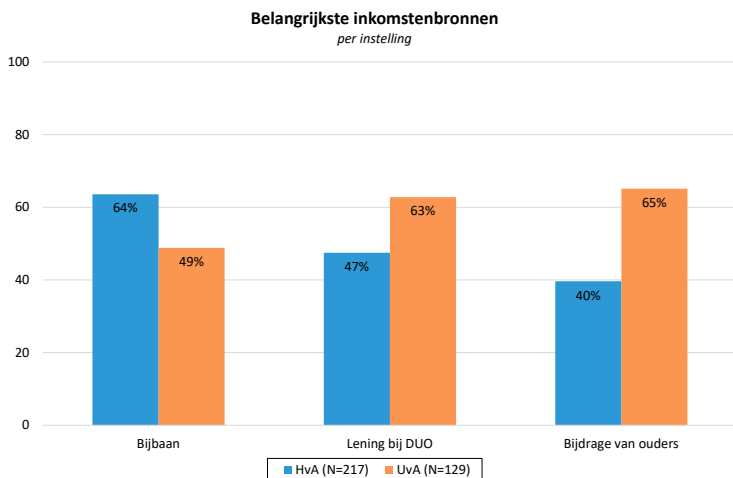

Figuur 14. Belangrijkste inkomstenbronnen respondenten (N=346)

4.1.1 Verschillen tussen HvA en UvA

Figuur 15 laat de verschillen in de belangrijkste inkomstenbronnen tussen studenten aan de HvA en studenten aan de UvA zien. Hierbij is te zien dat studenten aan de HvA vaker een bijbaan hebben (64%) dan studenten aan de UvA (49%); dit verschil is significant ($X^2(1)=7.24$, $p<0.01$). HvA-studenten lijken bovendien gemiddeld meer te werken (gemiddeld ongeveer 9-12 uur per week) dan UvA-studenten (gemiddeld ongeveer 6-9 uur per week). Studenten aan de UvA lijken vaker te lenen bij DUO (63%) dan studenten aan de HvA (47%), ook dit is een significant verschil ($X^2(1)=7.63$, $p<0.01$). Ook ontvangen studenten aan de UvA vaker een bijdrage van hun ouders (65%) dan studenten aan de HvA (40%), dit verschil is significant ($X^2(1)=21.02$, $p<0.01$). Deze bevindingen lijken erop te wijzen dat studenten aan de HvA iets vaker hun studie zelf financieren, door middel van een bijbaan, in vergelijking met studenten aan de UvA, die (naast een eventuele bijbaan) vaker lenen en een bijdrage van hun ouders ontvangen.

¹⁵ Hierbij moet in gedachte gehouden worden dat hier alleen gekeken is naar het aandeel studenten dat een bijbaan heeft, leent of een bijdrage van hun ouders ontvangt. Dit geeft dus nog geen inzicht in de hoogte van deze inkomsten of andere financiële maatregelen die studenten hebben genomen door invoering van het leenstelsel.

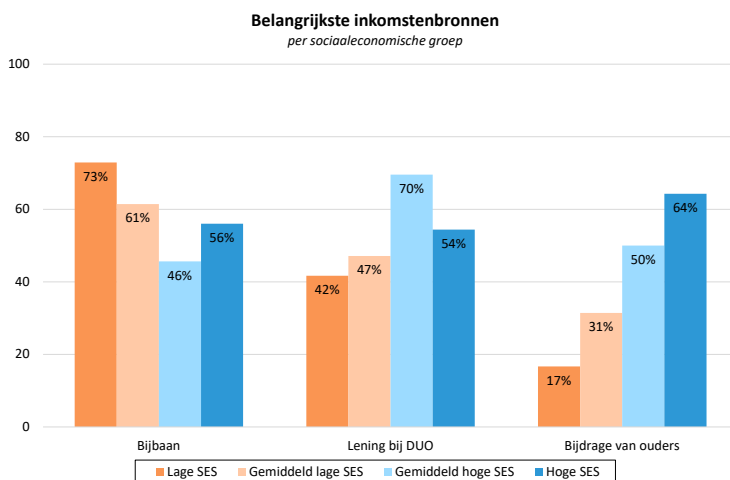
Figuur 15. Belangrijkste inkomstenbronnen respondenten per instelling

4.1.2 Verschillen tussen sociaaleconomische groepen

Een belangrijke vraag in dit onderzoek is of er een verschil is tussen studenten met verschillende sociaaleconomische achtergronden. Er wordt beargumenteerd dat het leenstelsel met name een negatieve invloed zou hebben op studenten met een lagere sociaaleconomische achtergrond omdat zij een grotere aversie zouden hebben tegen schulden en minder financiële steun van hun ouders kunnen krijgen. Figuur 16 geeft de bovengenoemde belangrijkste inkomstenbronnen per sociaaleconomische groep weer. De resultaten laten zien dat een groter deel van de studenten met een lage SES een bijbaan heeft (73%) in vergelijking met studenten met een gemiddeld lage SES (61%), studenten met een gemiddeld hoge SES (46%) en studenten met een hoge SES (56%).¹⁶ Dit verschil is significant ($\chi^2(3)=7.89$, $p<0.05$), waarbij het verschil met name lijkt te liggen bij de groep studenten met een lage SES ten opzichte van de andere groepen. Ook blijkt, zoals verwacht, dat studenten met een lage SES minder vaak een lening bij DUO hebben (42%) in vergelijking met de drie andere SES-groepen (respectievelijk 47%; 70%; en 54%); dit verschil is significant ($\chi^2(3)=8.65$, $p<0.05$). Tenslotte blijken studenten met een lage SES minder vaak een bijdrage van hun ouders te ontvangen (17%) in vergelijking met de andere groepen (respectievelijk 31%; 50% en 64%). Ook hierin verschillen zij significant van de andere groepen ($\chi^2(3)=45.76$, $p<0.001$).

¹⁶ Zie paragraaf 2.3 voor de definitie en operationalisering van sociaaleconomische status (SES) in dit onderzoek.

De resultaten lijken er inderdaad op te wijzen, gelijk aan de verwachtingen die naar voren kwamen in het verkennende onderzoek van het SCP (Turkenburg, Herweijer & Dagevos, 2013), dat studenten met een lagere sociaaleconomische status minder geneigd zijn om bij te lenen, wat zou kunnen wijzen op een grotere schuldaversie onder deze groep studenten. Ook ontvangen studenten met een hogere sociaaleconomische status, gelijk aan de verwachtingen, vaker een bijdrage van hun ouders. Uit deze resultaten blijkt dus dat studenten van verschillende sociaaleconomische groepen hun studie op verschillende wijzen lijken te financieren.

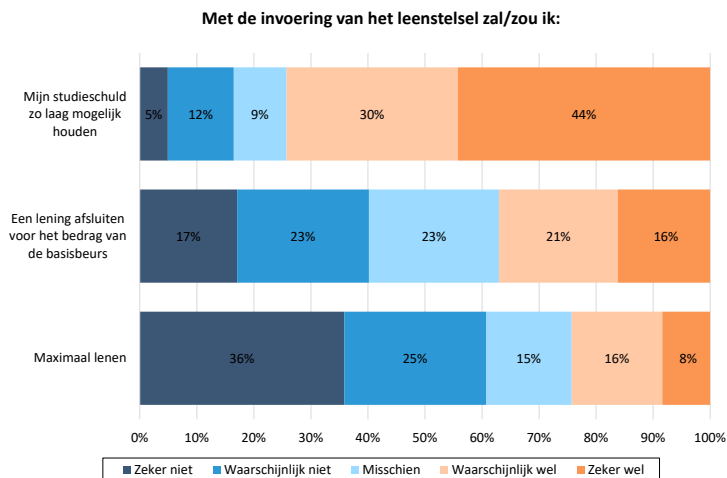

Figuur 16. *Belangrijkste inkomstenbronnen respondenten per sociaaleconomische groep*

4.2 Financiële maatregelen

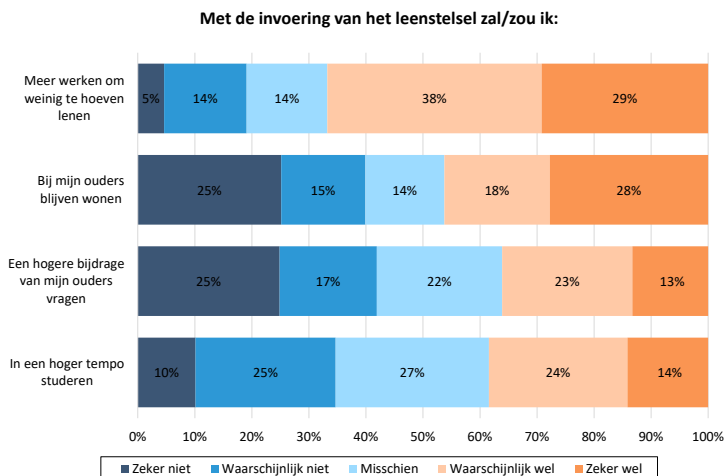
Een tweede belangrijk aspect met betrekking tot inkomsten is of studenten al dan niet maatregelen nemen om hun schulden te beperken door invoering van het leenstelsel.¹⁷ Figuur 17 laat zien in hoeverre studenten aangeven hun studieschulden te willen beperken en een lening willen afsluiten. Over het algemeen lijken studenten hun studieschulden zoveel mogelijk te willen beperken; 74% van de respondenten geeft aan dit zeker of waarschijnlijk wel te willen. Bovendien geeft 40% van de studenten aan zeker of waarschijnlijk niet het volledige bedrag van de basisbeurs bij te willen lenen en 61% van de respondenten zeker of waarschijnlijk niet maximaal te willen lenen.

¹⁷ Hierbij is aan studenten studierend onder het leenstelsel gevraagd in hoeverre bepaalde financiële maatregelen van toepassing zijn op hun situatie tijdens hun studie en aan studenten studierend onder het oude stelsel in hoeverre deze financiële maatregelen van toepassing zouden zijn indien zij geen recht hadden gehad op studiefinanciering.

Figuur 17. Studieschuld en bereidheid tot lenen

Figuur 18 laat de maatregelen zien die studenten zouden nemen om hun schulden te beperken. Hierbij is te zien dat de meeste studenten vooral meer willen gaan werken; 67% van de studenten geeft aan zeker of waarschijnlijk meer te willen werken door invoering van het leenstelsel. Ook geeft 46% van de studenten aan zeker of waarschijnlijk bij hun ouders te willen blijven wonen, 36% van de studenten een hogere bijdrage van de ouders zou vragen en geeft 38% van de studenten aan in een hoger tempo te willen gaan studeren door invoering van het leenstelsel.

Figuur 18. Financiële maatregelen door invoering van het leenstelsel

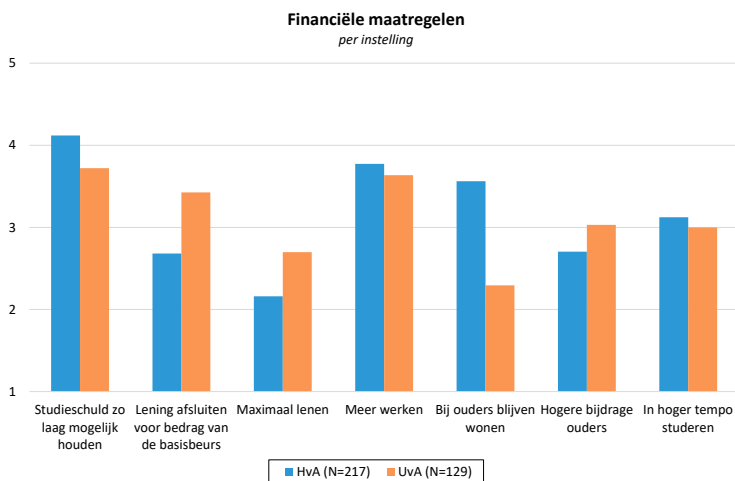
Andere maatregelen die de respondenten benoemen om hun schulden te beperken zijn onder andere het volgen van een deeltijdstudie om ernaast meer te kunnen werken; geen vervolgopleiding of master volgen na het afronden van een mbo, hbo of bachelor; langer nadenken over de studiekeuze; niet gaan studeren; in een andere stad met lagere huurkosten (buiten de randstad) gaan studeren; in het buitenland studeren; zuiniger leven door onder andere minder geld uit te geven aan sociale gelegenheden, vakantie, kleding, boodschappen, studiemateriaal, zorgverzekering en een goedkopere woning te zoeken; en na de middelbare school een tussenjaar nemen om te werken en te sparen om de studie te financieren. Uit deze overwegingen van studenten door invoering van het leenstelsel lijkt naar voren te komen dat zij veel nadenken over manieren om schulden te kunnen beperken en toch te gaan studeren. Bovendien lijkt de invoering van het leenstelsel invloed te hebben op de wijze waarop studenten zullen gaan studeren: ze lijken minder tijd te zullen gaan hebben voor studeren aangezien veel studenten meer zullen moeten gaan werken en lijken te moeten besparen op studiematerialen. Voor enkele studenten lijkt het bovendien niet meer mogelijk om te studeren, wat er op lijkt te wijzen dat de invoering van het leenstelsel van invloed is op de toegankelijkheid van het hoger onderwijs.

4.1.2 Verschillen tussen HvA en UvA

Studenten aan de HvA geven iets vaker aan dat zij hun studieschuld zeker of waarschijnlijk zo laag mogelijk willen houden (76%) dan studenten aan de UvA (71%); ook geven HvA-studenten vaker aan zeker of waarschijnlijk niet het bedrag van de basisbeurs (49%) of maximaal (65%) bij te willen lenen in vergelijking met UvA-studenten (respectievelijk 25% en 53%). Figuur 19 laat hierbij per stelling de gemiddelde score zien voor studenten van de HvA en de UvA op een schaal van 1 (zeker niet) tot 5 (zeker wel). Hierbij is inderdaad te zien dat studenten aan de HvA significant ($X^2(4)=29.15$, $p<0.001$) vaker aangeven studieschulden zo laag mogelijk te willen houden (4,1) in vergelijking met studenten aan de UvA (3,7). HvA-studenten geven dan ook gemiddeld minder vaak aan het bedrag van de basisbeurs bij te willen lenen (2,7) of maximaal te willen lenen (2,2) dan UvA-studenten (respectievelijk 3,4 en 2,7), ook deze verschillen zijn significant (respectievelijk $X^2(4)=27.92$, $p<0.001$ en $X^2(4)=27.92$, $p<0.001$).

Ook in de financiële maatregelen die studenten willen nemen om hun schulden te beperken na invoering van het leenstelsel lijkt er een verschil te zijn tussen HvA- en UvA-studenten. Beide groepen geven in ongeveer gelijke mate aan meer te willen gaan werken (voor beide groepen ongeveer 66%) en in hoger tempo te willen studeren (voor beide groepen ongeveer 38%).

HvA-studenten geven echter vaker aan bij hun ouders te blijven wonen (60%) door invoering van het leenstelsel in vergelijking met UvA-studenten (22%), UvA-studenten geven daarentegen iets vaker aan een hogere bijdrage van hun ouders te vragen (39%) in vergelijking met HvA-studenten (34%). Figuur 19 geeft hierbij per stelling de gemiddelde score aan voor studenten van de HvA en de UvA op een schaal van 1 (zeker niet) tot 5 (zeker wel). Er is hierbij een significant verschil in de mate waarin studenten aangeven bij hun ouders te blijven wonen tussen HvA-studenten (met een gemiddelde score van 3,6) en UvA-studenten (met een gemiddelde score van 2,3) van $X^2(4)=55.78$, $p<0.001$. Ook het verschil tussen HvA-studenten (2,7) en UvA-studenten (3,0) in de mate waarin zij aangeven een hogere bijdrage van hun ouders te vragen is significant ($X^2(4)=13.35$, $p<0.01$).

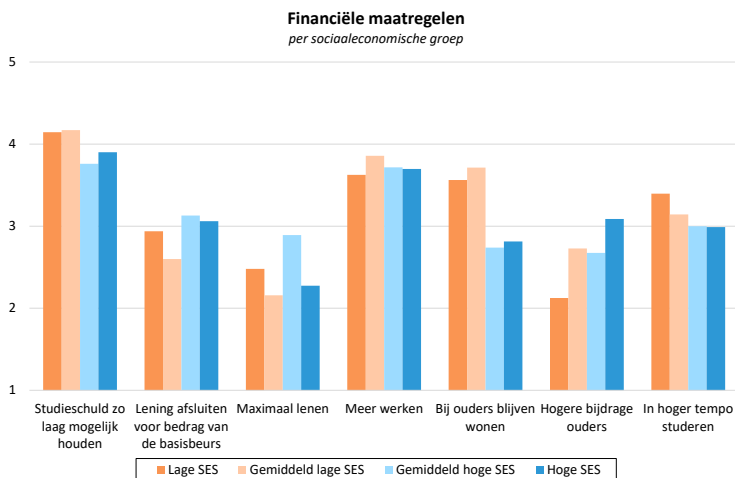
4.2.2 Verschillen tussen sociaaleconomische groepen

Studenten met een lage en gemiddeld lage SES geven iets vaker aan dat zij hun studieschuld zeker of waarschijnlijk zo laag mogelijk willen houden (respectievelijk 79% en 76%) dan studenten met een gemiddeld hoge en hoge SES (respectievelijk 67% en 74%). Figuur 20 laat hierbij per stelling de gemiddelde score zien voor studenten met verschillende sociaaleconomische achtergronden op een schaal van 1 (zeker niet) tot 5 (zeker wel). Hierbij is inderdaad te zien dat studenten met een lage SES (4,1) en gemiddeld lage SES (4,2) gemiddeld vaker aangeven hun studieschuld zo laag mogelijk te willen houden dan studenten met een gemiddeld hoge SES (3,8) en hoge SES (3,9);

dit verschil is echter niet significant. Ook geven studenten met een lagere SES minder vaak aan een lening te willen afsluiten dan studenten met een hogere SES, hoewel ook dit verschil niet significant is. Deze bevindingen lijken er inderdaad op te duiden dat studenten afkomstig uit een lager sociaaleconomisch milieu een grotere schuldaversie hebben dan studenten uit een hoger sociaaleconomisch milieu, maar hierbij worden geen significante verschillen gevonden.

Er lijkt ook een verschil te zijn tussen deze groepen in de financiële maatregelen die zij (zouden) nemen door invoering van het leenstelsel. Alle groepen lijken in gelijke mate meer te willen gaan werken (voor alle groepen ongeveer 60 tot 70%) om schulden te beperken na invoering van het leenstelsel. Studenten met een lage SES (64%) en gemiddeld lage SES (60%) geven echter vaker aan bij hun ouders te blijven wonen dan studenten met een gemiddeld hoge SES (35%) en een hoge SES (39%). Studenten met een hoge (34%), gemiddeld hoge (33%) en gemiddeld lage (31%) SES geven daarentegen vaker aan zeker of waarschijnlijk een hogere bijdrage van hun ouders te vragen in vergelijking met studenten met een lage SES (17%). Figuur 20 geeft hierbij per stelling de gemiddelde score weer voor studenten met verschillende sociaaleconomische achtergronden op een schaal van 1 (zeker niet) tot 5 (zeker wel). Er is hierbij een significant verschil in de mate waarin studenten aangeven bij hun ouders te blijven wonen tussen studenten met een lage SES (3,6) en gemiddeld lage SES (3,7) en studenten met een gemiddeld hoge SES (2,7) en hoge SES (2,8) van $\chi^2(12)=34.82$, $p<0.001$. Ook het verschil tussen studenten met een lage SES (2,1) en studenten met een gemiddeld lage (2,7), gemiddeld hoge (2,7) en hoge SES (3,1) in de mate waarin zij aangeven een hogere bijdrage van hun ouders te vragen is significant ($\chi^2(12)=39.58$, $p<0.001$).

Gelijk aan de verwachtingen die naar voren kwamen in het verkennende onderzoek van het SCP (Turkenburg, Herweijer & Dagevos, 2013), lijken de resultaten erop te wijzen dat studenten met een lagere sociaaleconomische status hun schulden voornamelijk proberen te beperken door thuis te blijven wonen terwijl student met een hogere sociaaleconomische status vaker een hogere bijdrage van hun ouders zullen vragen.

Figuur 20. Financiële maatregelen door invoering van het leenstelsel per sociaaleconomische groep

4.3 Conclusie

In dit hoofdstuk zijn de resultaten van de enquête met betrekking tot inkomstenbronnen en financiële maatregelen besproken. De deelvraag die hiermee beantwoord wordt is: *wat zijn de belangrijkste inkomstenbronnen voor studenten en wat zijn de financiële maatregelen die studenten door invoering van het leenstelsel nemen en in hoeverre verschilt dit voor studenten van verschillende sociaaleconomische groepen?*

Uit de resultaten blijkt dat de belangrijkste inkomsten voor studenten, naast eventuele studiefinanciering, verkregen worden uit een bijbaan. Hierbij is te zien dat HvA-studenten en studenten met een lagere sociaaleconomische achtergrond iets vaker een bijbaan hebben dan UvA-studenten en studenten met een hogere sociaaleconomische achtergrond. Daarnaast heeft een groot deel van de studenten ook een lening bij DUO en/of ontvangen zij een bijdrage van hun ouders, dit gebeurt weer meer bij UvA-studenten en studenten met een hogere sociaaleconomische achtergrond. Er lijkt geen groot verschil te zijn tussen studenten studierend onder het oude stelsel of het leenstelsel, wat erop kan wijzen dat er ondanks de afschaffing van studiefinanciering geen grote veranderingen zijn in de inkomstenbronnen van studenten. Er

wordt hierbij echter niet gekeken naar de hoogte van deze inkomsten, waarbij dus wel een verschil zou kunnen liggen tussen deze groepen studenten.

Met betrekking tot financiële maatregelen blijkt dat alle studenten zo min mogelijk willen lenen en voornamelijk meer willen gaan werken of bij hun ouders willen blijven wonen om hun schulden na invoering van het leenstelsel zoveel mogelijk te beperken. Een belangrijke financiële maatregel om schulden te beperken voor alle groepen is om meer te gaan werken naast de studie. Bij de overige maatregelen lijkt er echter een verschil te zijn tussen studenten studierend aan de HvA en UvA en studenten van verschillende sociaaleconomische groepen. Studenten aan de HvA lijken in hogere mate bij hun ouders te blijven wonen en studenten aan de UvA een hogere bijdrage van hun ouders te vragen. Studenten uit lagere sociaaleconomische groepen lijken met name in hogere mate thuis te blijven wonen en in een hoger tempo te willen gaan studeren, terwijl studenten uit hogere sociaaleconomische groepen een hogere bijdrage van hun ouders zullen vragen. Deze resultaten zijn gelijk aan de verwachtingen die naar voren kwamen in het verkennend onderzoek naar keuzegedrag van het SCP (Turkenburg, Herweijer & Dagevos, 2013).

Concluderend kan er gesteld worden dat de invoering van het leenstelsel van invloed lijkt te zijn op de manier waarop studenten hun studie financieren. Alle studenten willen zo min mogelijk lenen en proberen hun studie met name te bekostigen door meer te gaan werken. Dit zou belangrijke gevolgen kunnen hebben voor de manier waarop studenten hun tijd indelen en genoeg tijd hebben om aan hun studie te besteden. Verder onderzoek is nodig om meer inzicht te krijgen in de invloed van het leenstelsel op tijdsbesteding. Naast meer te willen gaan werken geven studenten aan de HvA en/of met een lagere sociaaleconomische achtergrond aan vaker thuis te blijven wonen om kosten te besparen; studenten aan de UvA en/of met een hogere sociaaleconomische achtergrond zullen een hogere bijdrage van hun ouders vragen. De invoering van het leenstelsel lijkt dus een verschillende invloed te hebben op de financiële maatregelen van studenten met een verschillende sociaaleconomische achtergrond. De invoering van het leenstelsel lijkt een ongelijke invloed te hebben op de toegankelijkheid tot het hoger onderwijs omdat studenten met verschillende achtergronden verschillen in hun financiële mogelijkheden. Hierbij moet er bovendien rekening mee gehouden worden dat het in dit onderzoek gaat om studenten die besloten hebben te gaan studeren; het is mogelijk dat de verschillen tussen deze groepen nog groter blijken te zijn wanneer jongeren die niet zijn gaan studeren ook worden meegenomen in de analyse.

5. DEELVRAAG 3: STUDIEKEUZES, -MOTIVATIES EN TOEKOMSTPERSPECTIEF

Dit hoofdstuk gaat in op de studiekeuzes en -motivaties van studenten door invoering van het leenstelsel. Er zal hierbij geprobeerd worden antwoord te geven op de volgende deelvraag: in hoeverre worden de studierichtingkeuzes en -motivaties van studenten beïnvloed door invoering van het leenstelsel en in hoeverre verschilt dit voor studenten van verschillende sociaaleconomische groepen? Hierbij worden verschillende aspecten van deze keuzes behandeld. Allereerst wordt er gekeken naar de motivatie van studenten om in Amsterdam te gaan studeren, vervolgens wordt er gekeken naar de belangrijkste motivaties voor studenten om voor hun opleiding te kiezen en tenslotte wordt er ingegaan op de twijfels en overwegingen met betrekking tot de studiekeuze in relatie tot de invoering van het leenstelsel. Voor elk van deze onderwerpen wordt er weer gekeken naar verschillen tussen studenten studierend aan de UvA en HvA, en studenten met een verschillende sociaaleconomische achtergrond.

5.1 Amsterdam

De belangrijkste motivatie voor studenten om in Amsterdam te gaan studeren was het studieaanbod, ruim 70% van de studenten geeft dit aan als motivatie. Daarnaast geeft 45% van de studenten de faciliteiten van de stad aan als belangrijke motivatie om in Amsterdam te gaan studeren, 33% de nabijheid van het ouderlijk huis, en slechts 14% de aanwezigheid van vrienden. Aan studenten studierend onder het oude stelsel van studiefinanciering is bovendien gevraagd of zij in een andere stad waren gaan studeren als zij geen recht hadden gehad op studiefinanciering; 14% geeft aan dat ze dit zouden hebben gedaan en 26% geeft aan dit niet zeker te weten. Hoewel Amsterdam een dure stad is voor studenten, lijkt het studieaanbod van de stad nog steeds de belangrijkste factor voor studenten om er te gaan studeren, de invoering van het leenstelsel lijkt hierop slechts voor een beperkt aantal studenten invloed te hebben. Andere redenen die de respondenten aangeven als motivatie om in Amsterdam te gaan studeren zijn de goede naam en sfeer van de school,

het aanbod van een goed aangeschreven opleiding, en de centrale ligging en reistijd vanaf de woonplaats.

5.1.1 Verschillen tussen HvA en UvA

HvA- en UvA-studenten lijken niet erg te verschillen in hun motivaties om in Amsterdam te gaan studeren; voor beide groepen geeft het merendeel het studieaanbod aan als belangrijkste motivatie (respectievelijk 68% en 74%). Voor UvA-studenten lijken de faciliteiten van de stad Amsterdam een belangrijkere motivatie (61%) dan voor HvA-studenten (35%); dit verschil is significant ($\chi^2(1)=22.49$, $p<0.001$). Voor HvA-studenten is de nabijheid van het ouderlijk huis echter een belangrijkere motivatie (41%) dan voor UvA-studenten (20%); ook dit verschil is significant ($\chi^2(1)=15.86$, $p<0.001$).

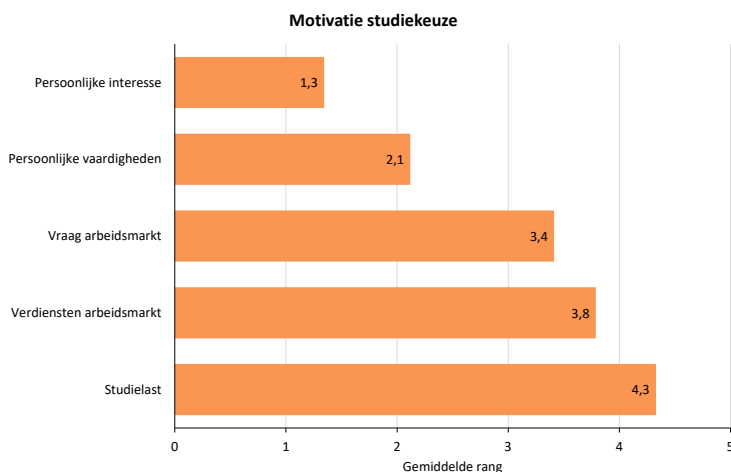
5.1.2 Verschillen tussen sociaaleconomische groepen

Ook tussen de verschillende sociaaleconomische groepen zijn er geen grote verschillen in motivaties om in Amsterdam te gaan studeren en voor alle groepen is het studieaanbod weer de belangrijkste motivatiefactor. Studenten met een gemiddeld hoge en hoge SES lijken echter wel iets vaker de aanwezigheid van vrienden (respectievelijk 15% en 19%) als motivatie op te geven dan studenten met een gemiddeld lage (4%) en lage SES (12%); dit verschil is significant ($\chi^2(3)=8.65$, $p<0.05$). Studenten met een gemiddeld lage SES lijken de faciliteiten van de stad significant ($\chi^2(3)=17.86$, $p<0.001$) minder vaak belangrijk te vinden (23%) dan de andere groepen studenten (lage SES: 48%; gemiddeld hoge SES: 46%; hoge SES: 52%). Studenten met een lage SES lijken daarentegen iets vaker de nabijheid van het ouderlijk huis van belang te vinden om in Amsterdam te gaan studeren (44%) dan studenten met een gemiddeld lage (31%), gemiddeld hoge (26%) en hoge SES (33%), dit verschil is echter niet significant.

5.2 Motivaties opleiding

Om te achterhalen wat de belangrijkste motivatie is voor studenten om een opleiding te volgen is gevraagd om vijf motivatiefactoren in volgorde te plaatsen van meest belangrijk (1) tot minst belangrijk (5). Figuur 21 laat de gemiddelde rang zien waarop deze factoren zijn geplaatst voor alle studenten. Hierbij is te zien dat, gelijk aan eerdere onderzoeken (Turkenburg, Herweijer & Dagevos, 2013; Van den Broek et al., 2016), persoonlijke interesse de belangrijkste motivatie is voor alle studenten (gemiddelde rang: 1,3); 79% van de studenten geeft dit aan als belangrijkste motivatie. Daarnaast spelen persoonlijke vaardigheden ook een belangrijke rol (gemiddelde rang:

2,1); 69% van de studenten noemt dit als tweede motivatie. Minder belangrijk lijken het arbeidsmarktperspectief en de studielast bij de motivatie om een opleiding te volgen. De vraag op de arbeidsmarkt wordt gemiddeld op rang 3,4 geplaatst in de rangorde; 41% van de studenten geeft dit op als derde motivatiefactor en 33% als vierde factor om voor een opleiding te kiezen. Dit lijkt echter wel iets belangrijker dan verdienen op de arbeidsmarkt (gemiddelde rang: 3,8); 26% van de studenten geeft dit aan als derde motivatiefactor en 48% als vierde factor. De studielast van een opleiding is het minst belangrijk in de keuze van een opleiding, dit wordt gemiddeld op rang 4,3 geplaatst en 64% van de studenten benoemt dit als minst belangrijke motivatiefactor.

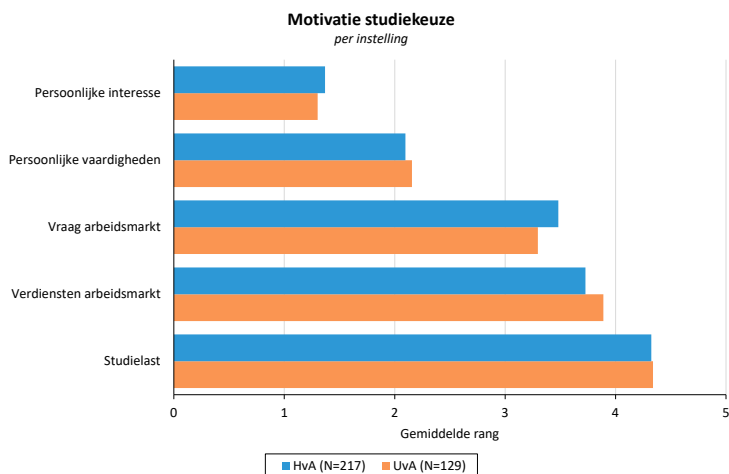

Figuur 21. Gemiddelde rang motivatie studiekeuze met een rang van 1 (meest belangrijk) tot 5 (minst belangrijk)

5.2.1 Verschillen tussen HvA en UvA

De bovengenoemde rangorde is gelijk voor studenten van zowel de HvA als de UvA: er zijn geen significante verschillen in deze rangorde tussen studenten van de verschillende instellingen. Voor studenten van de HvA lijken de motivaties wel iets meer uiteen te lopen dan voor studenten van de UvA. Figuur 22 laat de gemiddelde rang zien van de motivatiefactoren voor studenten van de HvA en de UvA. Een groter deel van de studenten aan de UvA

(83%) geeft aan dat persoonlijke interesse de belangrijkste motivatie is om voor een studie te kiezen in vergelijking met studenten aan de HvA (76%). Het verschil tussen beide groepen is echter klein: UvA-studenten plaatsen persoonlijke interesse gemiddeld op rang 1,3 en HvA-studenten op rang 1,4. HvA-studenten lijken het daarentegen iets belangrijker te vinden dat een studie aansluit bij persoonlijke vaardigheden in vergelijking met UvA-studenten. Een iets groter deel van de HvA-studenten benoemt dit als belangrijkste motivatie (16%) in vergelijking met studenten aan de UvA (9%); deze geven persoonlijke vaardigheden weer iets vaker aan als tweede motivatiefactor (72%) in vergelijking met studenten aan de HvA (67%). Ook dit verschil is klein: HvA-studenten plaatsen persoonlijke vaardigheden gemiddeld op rang 2,1 en UvA-studenten op rang 2,2. Voor beide groepen is de vraag op de arbeidsmarkt iets belangrijker dan verdienen op de arbeidsmarkt. Voor UvA-studenten speelt de vraag op de arbeidsmarkt een iets belangrijkere rol in de studiekeuze (gemiddelde rang: 3,3) dan voor HvA-studenten (gemiddelde rang: 3,5). Terwijl voor HvA-studenten de verdienen op de arbeidsmarkt weer iets belangrijker lijken te zijn voor de studiekeuze (gemiddelde rang: 3,7) dan voor UvA-studenten (gemiddelde rang: 3,9). Voor zowel UvA- als HvA-studenten is studielast de minst belangrijke factor voor de studiekeuze, met een gemiddelde rang van 4,3 voor beide groepen. Hoewel er dus kleine verschillen liggen tussen studenten van de HvA en de UvA voor sommige motivatiefactoren, lijkt de algemene volgorde van de redenen om voor een studie te kiezen voor studenten van beide instellingen gelijk.

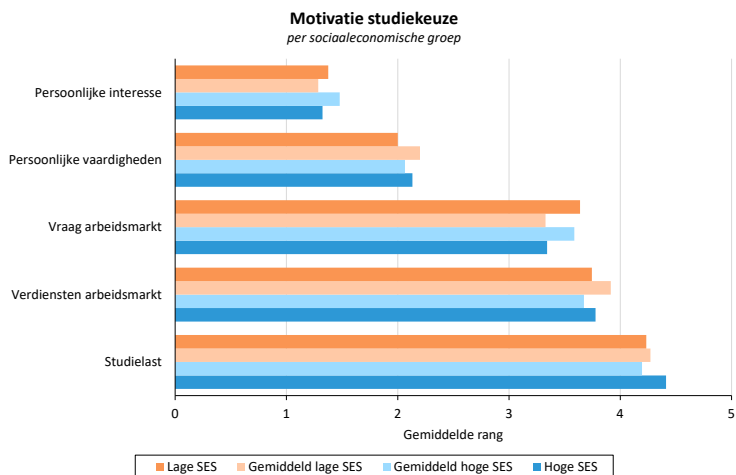

Figuur 22. Gemiddelde rang motivatie studiekeuze per instelling met een rang van 1 (meest belangrijk) tot 5 (minst belangrijk)

5.2.2 Verschillen tussen sociaaleconomische groepen

Ook voor de verschillende sociaaleconomische groepen is de rangorde over het algemeen gelijk en ook tussen deze groepen zijn geen significante verschillen te zien. Figuur 23 laat de verschillen in de gemiddelde rang van de motivatiefactoren voor deze groepen zien. Hierbij is te zien dat persoonlijke interesse voor alle sociaaleconomische groepen de belangrijkste motivatie is om voor een studie te kiezen; een iets groter deel van de studenten met een gemiddeld lage SES (83%) en een hoge SES (80%) geeft dit aan als belangrijkste motivatie in vergelijking met studenten met een lage SES (73%) en gemiddeld hoge SES (76%). Het verschil tussen de groepen is echter klein: studenten met een gemiddeld lage en hoge SES plaatsen persoonlijke interesse gemiddeld op rang 1,3, studenten met een lage SES op rang 1,4 en studenten met een hoge SES op rang 1,5. Hierop volgt voor alle groepen persoonlijke vaardigheden, die iets belangrijker lijken te zijn voor studenten met een lage SES (gemiddelde rang: 2) dan voor studenten met een gemiddeld lage SES (gemiddelde rang: 2,2) en met een gemiddeld hoge en hoge SES (gemiddelde rang: 1,2). Iets minder belangrijk voor de studiekeuze van alle sociaaleconomische groepen zijn de vraag op de arbeidsmarkt en de verdiensten op de arbeidsmarkt. Hierbij lijkt de vraag op de arbeidsmarkt iets belangrijker voor studenten met een gemiddeld lage en een hoge SES (gemiddelde rang: 3,3) in vergelijking met studenten met een lage en gemiddeld hoge SES (gemiddelde rang: 3,6). Terwijl verdiensten op de arbeidsmarkt iets belangrijker lijkt voor studenten met een lage SES en gemiddeld hoge SES (gemiddelde rang: 3,7) in vergelijking met studenten met een gemiddeld lage SES (3,9) en hoge SES (3,8). Voor alle groepen is studielast de minst belangrijke factor in een studiekeuze.¹⁸

¹⁸ Hoewel de groepen erg op elkaar lijken in de motivatie om voor een studie te kiezen, lijken studenten met een lage SES in deze motivaties meer overeen te komen met studenten met een gemiddeld hoge SES (studenten met ouders met een lager inkomen) terwijl studenten met een hoge SES in deze motivaties meer overeen komen met studenten met een gemiddeld lage SES (studenten met ouders zonder hbo- of wo-opleiding).

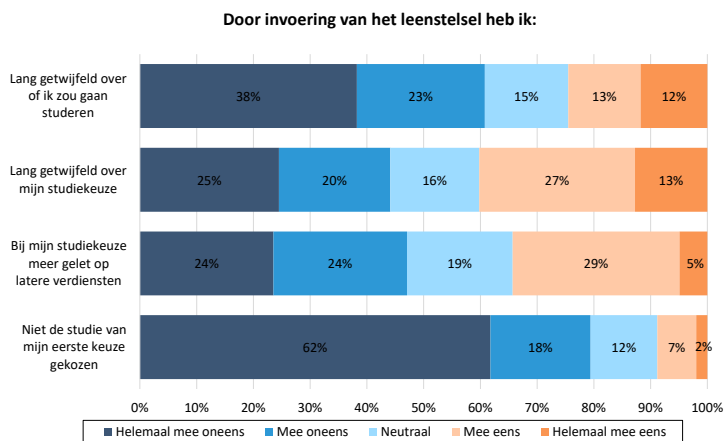
Figuur 23. Gemiddelde rang motivatie studiekeuze per sociaaleconomische groep met een rang van 1 (meest belangrijk) tot 5 (minst belangrijk)

5.3 Studiekeuzes en het leenstelsel

Tenslotte is gekeken in hoeverre studiekeuzes beïnvloed (zouden) zijn door invoering van het leenstelsel. Aangezien de vragen hierbij iets verschillen voor studenten studierend onder het leenstelsel (N=102) en voor studenten studierend onder het oude stelsel van studiefinanciering (N=244), worden deze twee groepen apart van elkaar behandeld. Alle stellingen zijn beantwoord op een schaal van 1 (helemaal mee oneens) tot 5 (helemaal mee eens).

Figuur 24 laat de antwoorden zien van studenten studierend onder het leenstelsel. Van hen geeft 25% aan dat de invoering van het leenstelsel ertoe heeft geleid dat ze lang hebben getwijfeld over of zij zouden gaan studeren; voor 40% van de studenten heeft het er wel toe geleid dat ze langer hebben getwijfeld over hun studiekeuze. Dit lijkt erop te wijzen dat het leenstelsel heeft bijgedragen aan een grotere mate van keuzestress onder studenten. Ook geeft 34% van de studenten aan bij hun studiekeuze meer te hebben gelet op latere verdiensten door invoering van het leenstelsel. Slechts 9% van de studenten geeft aan dat zij een andere studie hebben gekozen door de invoering van het leenstelsel, van deze studenten zegt 50% dat dit komt door het arbeidsmarktperspectief. Hoewel de invoering van het leenstelsel

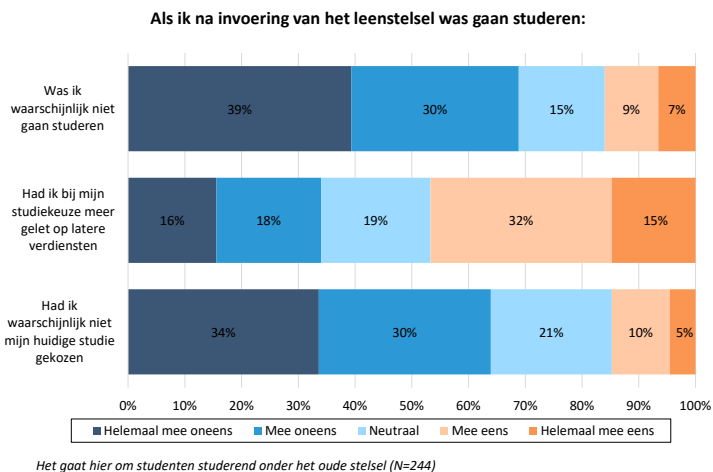
de keuzestress onder studenten dus lijkt te vergroten, wijzen de resultaten erop dat het voor slechts een beperkt aantal studenten leidt tot een andere studiekeuze.

Het gaat hier om studenten studierend onder het leenstelsel (N=102)

Figuur 24. Studiekeuzes en overwegingen na invoering van het leenstelsel

Figuur 25 geeft de antwoorden weer van de studenten studierend onder het oude stelsel van studiefinanciering. Van hen geeft 16% aan dat zij niet waren gaan studeren als zij na invoering van het leenstelsel waren begonnen met een studie. 47% van de studenten geeft aan dat zij meer zouden letten op latere verdiensten bij hun studiekeuze als zij waren gaan studeren na invoering van het leenstelsel. Slechts 15% van de studenten zou ook daadwerkelijk een andere studie hebben gekozen; waarvan 56% van de studenten aangeeft dat dit komt door het arbeidsmarktperspectief. Ook dit lijkt er dus op te wijzen dat er meer keuzestress is onder studenten door invoering van het leenstelsel, maar dat dit voor het grootste deel van de studenten niet direct zou leiden tot andere studiekeuzes.

Figuur 25. Mogelijke studiekeuzes en overwegingen door invoering van het leenstelsel

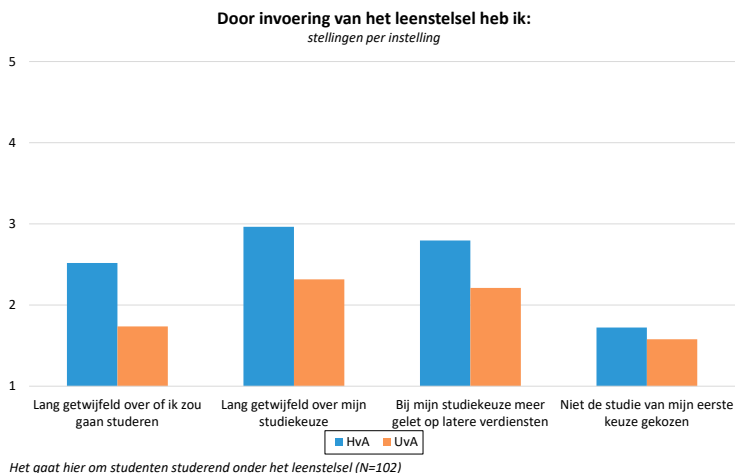
Uit de overige overwegingen van studenten blijkt vooral dat een goede initiale keuze van groot belang wordt geacht. Een aantal studenten studierend onder het oude stelsel geeft aan te zijn gewisseld van studie na een verkeerde eerste keuze en dat zij deze mogelijkheid waarschijnlijk niet hadden gehad als ze geen studiefinanciering hadden ontvangen. Onder studenten studierend onder het leenstelsel geven een aantal aan lang te hebben nagedacht over hun studiekeuze en hier ook veel stress van te hebben ervaren. Bovendien geeft een aantal studenten aan veel stress te ervaren gedurende de studie vanwege de hoge druk om geen vertraging op te lopen na invoering van het leenstelsel. Ook hieruit blijkt dus dat de invoering van het leenstelsel voor studenten tot gevolg heeft dat zij een hogere mate van keuzestress en stress tijdens hun studie ervaren. Naast de financiële gevolgen en de afnemende toegankelijkheid van het hoger onderwijs door invoering van het leenstelsel, zou het leenstelsel dus ook tot een verhoogde stress kunnen leiden en dus de psychische gezondheid van studenten kunnen beïnvloeden.

5.3.1 Verschillen tussen HvA en UvA

Figuur 26 geeft de gemiddelde score weer op de schaal van 1 (helemaal mee oneens) tot 5 (helemaal mee eens) voor de stellingen voor studenten van de HvA en UvA studierend onder het leenstelsel.¹⁹ Hierbij is te zien dat de invoering van het leenstelsel iets meer invloed heeft gehad op de studiekeuzes van HvA-studenten dan van UvA-studenten, er zijn hierbij echter geen significante verschillen te zien. Van de HvA-studenten geeft 29% aan dat de invoering van het leenstelsel ertoe heeft geleid dat ze lang hebben getwijfeld over of zij zouden gaan studeren (gemiddelde score: 2,5); van de UvA-studenten geeft slechts 16% aan het hiermee helemaal eens of eens te zijn (gemiddelde score: 1,7). Gezien deze resultaten en de sterkere daling van instromende studenten op de HvA dan op de UvA (zie hoofdstuk 3), lijkt de invoering van het leenstel iets meer invloed te hebben op de toegankelijkheid van het hbo dan van het wo.

Ook lijkt de invoering van het leenstelsel er voor HvA-studenten in grotere mate toe te hebben geleid dat zij langer hebben getwijfeld over hun studiekeuze (gemiddelde score: 3) in vergelijking met UvA-studenten (gemiddelde score: 2,3). Onder HvA-studenten geeft 45% aan langer te hebben getwijfeld over hun studiekeuze, bij UvA-studenten 37%. Ook hebben HvA-studenten door invoering van het leenstelsel meer gelet op latere verdiensten (gemiddelde score: 2,8) dan UvA-studenten (gemiddelde score: 2,2); van de HvA-studenten geeft 38% aan dit te hebben gedaan en van de UvA studenten slechts 16%. Bij zowel HvA-studenten (gemiddelde score: 1,7) als UvA-studenten (gemiddelde score: 1,6) geeft slechts een enkeling aan dat de invoering van het leenstelsel er daadwerkelijk toe heeft geleid dat zij een andere studie hebben gekozen.

¹⁹ Bij de vergelijkingen moet er rekening mee worden gehouden dat van de 102 respondenten studierend onder het leenstelsel slechts 19 studeren aan de UvA.

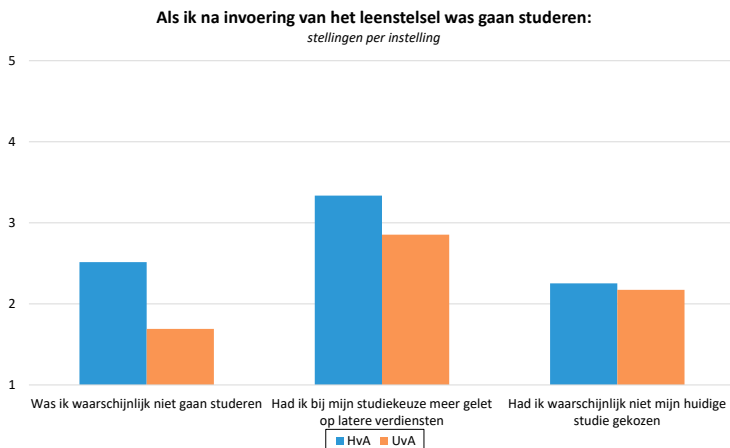

Figuur 26. Studiekeuzes en overwegingen na invoering van het leenstelsel per instelling

Figuur 27 geeft de gemiddelde score weer op de schaal van 1 (helemaal mee oneens) tot 5 (helemaal mee eens) voor de stellingen voor studenten van de HvA en UvA studierend onder het oude stelsel. Ook hierbij is te zien dat de invoering van het leenstelsel iets meer invloed zou hebben op de studiekeuzes van HvA-studenten dan van UvA-studenten. HvA-studenten geven vaker aan dat zij waarschijnlijk niet waren gaan studeren als zij na invoering van het leenstelsel zouden zijn begonnen (gemiddelde score: 2,5) dan UvA-studenten (gemiddelde score: 1,7). Dit verschil is significant ($\chi^2(4)=32,67$, $p<0,001$), waarbij 24% van de HvA-studenten aangeeft dat zij waarschijnlijk niet waren gaan studeren in vergelijking met slechts 6% van de UvA-studenten. Dit lijkt weer te wijzen op een grotere invloed van het leenstelsel op deelname aan het hoger onderwijs voor hbo-studenten dan voor wo-studenten.

Ook geven HvA-studenten vaker aan bij hun studiekeuze meer te zouden hebben gelet op latere verdiensten (gemiddelde score: 3,3) dan UvA-studenten (gemiddelde score: 2,8). Ook dit verschil is significant ($\chi^2(4)=10,41$, $p<0,05$), waarbij meer dan de helft van de HvA-studenten (55%) aangeeft meer te zouden hebben gelet op latere verdiensten in vergelijking met slechts 36% van de UvA-studenten. Er is geen significant verschil tussen HvA- en UvA-studenten in de mate waarin zij aangeven een andere studie dan hun huidige

te zouden hebben gekozen bij invoering van het leenstelsel. Slechts een beperkt aantal studenten van beide instellingen geeft aan dit te hebben gedaan: 15% van de HvA-studenten en 14% van de UvA-studenten (beiden met een gemiddelde score van 2,2).

Het gaat hier om studenten studierend onder het oude stelsel (N=244)

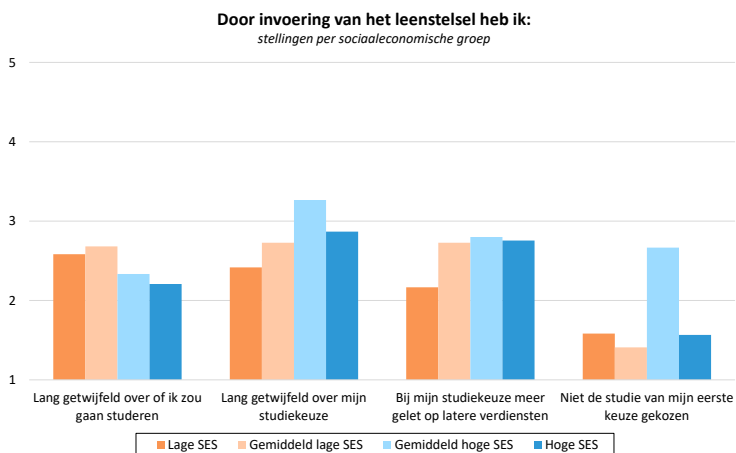
Figuur 27. Mogelijke studiekeuzes en overwegingen door invoering van het leenstelsel per instelling

5.3.2 Verschillen tussen sociaaleconomische groepen

Figuur 28 geeft de gemiddelde score weer op de schaal van 1 (helemaal mee oneens) tot 5 (helemaal mee eens) voor de stellingen voor studenten met een verschillende sociaaleconomische achtergrond studierend onder het leenstelsel.²⁰ Hierbij zijn verschillende patronen waarneembaar. Hoewel studenten met een lage en gemiddeld lage SES vaker aangeven door invoering van het leenstelsel lang te hebben getwijfeld over of zij zouden gaan studeren (gemiddelde score van respectievelijk 2,6 en 2,7) dan studenten met een gemiddeld hoge en hoge SES (gemiddelde score van respectievelijk 2,3 en 2,2), geven studenten met een gemiddeld hoge en hoge SES juist vaker aan door invoering van het leenstelsel lang te hebben getwijfeld over hun studiekeuze (gemiddelde score van respectievelijk 3,3 en 2,9) dan studenten met een lage en gemiddeld lage SES (gemiddelde score van respectievelijk 2,4 en 2,7). Voor beide stellingen zijn er echter geen significante verschillen tussen de sociaaleconomische groepen.

²⁰ Bij de vergelijkingen moet er rekening mee worden gehouden dat van de 102 respondenten studierend onder het leenstelsel meer dan de helft (53) een hoge sociaaleconomische status heeft.

In tegenstelling tot de verwachting blijkt de invoering van het leenstelsel voor studenten met een hoge, gemiddeld hoge en gemiddeld lage SES (gemiddelde score respectievelijk 2,7; 2,8 en 2,7) er vaker toe hebben geleid dat zij bij hun studiekeuze meer hebben gelet op latere verdiensten dan voor studenten met een lage SES (gemiddelde score: 2,2); ook dit verschil is echter niet significant. Opvallend is dat studenten met een gemiddeld hoge SES significant ($\chi^2(12) = 40.44, p < 0.001$) vaker aangeven niet de studie van eerste keuze te hebben gekozen (gemiddelde score: 2,6) in vergelijking met de andere SES groepen (met een gemiddelde score van 1,4 tot 1,6). Aangezien deze groep erg klein is ($n=15$), kunnen hier echter geen conclusies uit getrokken worden.

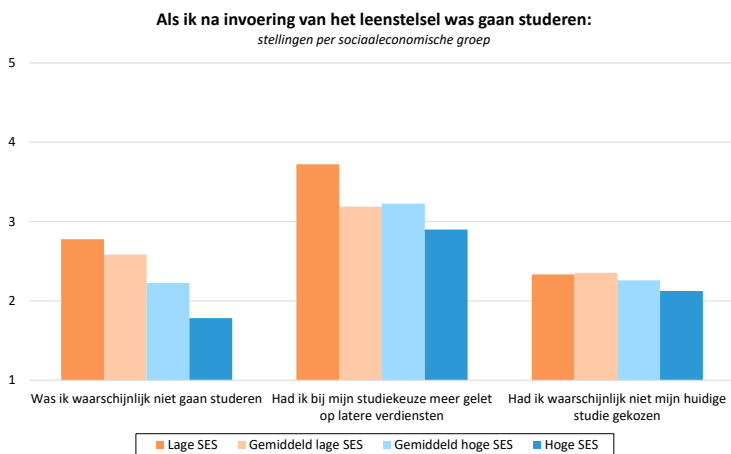
Het gaat hier om studenten studierend onder het leenstelsel (N=102)

Figuur 28. Studiekeuzes en overwegingen na invoering van het leenstelsel per sociaaleconomische groep

Figuur 29 geeft de gemiddelde score weer op de schaal van 1 (helemaal mee oneens) tot 5 (helemaal mee eens) voor de stellingen voor studenten met een verschillende sociaaleconomische achtergrond studierend onder het oude stelsel. Hierbij is te zien dat de invoering van het leenstelsel meer invloed zou hebben op de studiekeuzes van studenten met een lagere sociaaleconomische status. Studenten met een lage SES geven vaker aan dat zij waarschijnlijk niet waren gaan studeren als zij na invoering van het leenstelsel zouden zijn begonnen (gemiddelde score: 2,8) dan studenten met een gemiddeld lage (2,6), gemiddeld hoge (2,2) en hoge SES (1,8). Dit verschil is

significant ($\chi^2(12)=38.95, p<0.001$), waarbij 30% van de studenten met een lage SES aangeeft waarschijnlijk niet te zijn gaan studeren in vergelijking met 21% van de studenten met een gemiddeld lage SES, 19% met een gemiddeld hoge SES en slechts 9% van de studenten met een hoge SES. Dit zou een indicatie kunnen zijn dat de afname in deelname aan het hoger onderwijs voor een groot deel ligt bij jongeren met een lagere sociaaleconomische status.²¹

Studenten met een lage SES geven ook vaker aan dat zij bij hun studiekeuze meer zouden letten op latere verdiensten (gemiddelde score: 3,7) in vergelijking met studenten met een gemiddeld lage (3,2), gemiddeld hoge (3,2) en hoge SES (2,9); dit verschil is echter niet significant. Er is ook geen significant verschil tussen de sociaaleconomische groepen in de mate waarin zij aangeven een andere studie dan hun huidige studie te zouden kiezen bij invoering van het leenstelsel. Studenten met een lage (22%) en gemiddeld lage SES (21%) geven dit wel iets vaker aan dan studenten met een gemiddeld hoge (9%) en hoge SES (12%).

Het gaat hier om studenten studierend onder het oude stelsel (N=244)

Figuur 29. Mogelijke studiekeuzes en overwegingen door invoering van het leenstelsel per sociaaleconomische groep

²¹ Dit geeft aan dat de studiekeuzes na invoering van het leenstelsel ook onderzocht moet worden onder jongeren die besloten hebben niet te gaan studeren. Dit zou verder inzicht kunnen verschaffen in de ongelijke toegankelijkheid van het hoger onderwijs.

5.4 Conclusie

In dit hoofdstuk zijn de resultaten van de enquête met betrekking tot studiekeuzes en –motivaties besproken. De deelvraag die hiermee beantwoord wordt is: in hoeverre worden de studierichtingkeuzes en -motivaties van studenten beïnvloed door invoering van het leenstelsel en in hoeverre verschilt dit voor studenten van verschillende sociaaleconomische groepen?

Allereerst laten de resultaten zien dat het studieaanbod voor studenten de belangrijkste reden is om in Amsterdam te gaan studeren. Een groot deel van de UvA-studenten vindt de faciliteiten van de stad ook belangrijk, terwijl een groot deel van de HvA-studenten de nabijheid van het ouderlijk huis van belang vindt. Er zijn hierbij geen grote verschillen te zien tussen studenten met een verschillende sociaaleconomische achtergrond. Slechts een klein deel van de studenten studierend onder het oude stelsel geeft aan een andere stad te zouden kiezen als zij na invoering van het leenstelsel waren begonnen met studeren; de belangrijkste reden die hierbij wordt gegeven is dat Amsterdam een relatief dure stad is in vergelijking met andere steden.

Met betrekking tot de motivaties om voor een opleiding te kiezen laten de resultaten zien dat voor de meerderheid van de studenten persoonlijke interesse en vaardigheden de belangrijkste motivatiefactoren zijn om voor een bepaalde studie te kiezen. Hierbij komen de resultaten overeen met eerdere onderzoeken naar studiekeuzes onder studenten (Turkenburg, Herweijer & Dagevos, 2013; Van den Broek et al., 2016). Ondanks invoering van het leenstelsel lijkt het arbeidsmarktperspectief nog geen erg grote rol te spelen in de studiekeuze. Wel komt naar voren dat hierbij verdiensten op de arbeidsmarkt een iets belangrijkere rol spelen voor studenten van de HvA en studenten met een lagere sociaaleconomische achtergrond. De vraag op de arbeidsmarkt lijkt daarentegen weer belangrijker in de studiekeuze van studenten van de UvA en studenten met een hogere sociaaleconomische achtergrond. Opvallend is dat voor alle studenten de studielast van een opleiding het minst belangrijk is. Hoewel de meeste studenten aangeven meer te willen gaan werken bij invoering van het leenstelsel, lijken ze dit dus niet te compenseren met de keuze voor een studie met een lagere studielast.

Tenslotte is er gekeken naar de invloed van het leenstelsel op studiekeuzes en overwegingen. Hieruit blijkt dat de invoering van het leenstelsel er slechts voor enkele studenten toe heeft geleid dat zij hebben getwijfeld over of zij zouden gaan studeren, met name onder studenten van de HvA en studenten met een lagere sociaaleconomische achtergrond.²² Als we kijken naar de

²² Met de interpretatie van deze resultaten moet echter rekening worden gehouden met het feit dat dit onderzoek zich enkel richt op studenten die wel zijn gaan studeren.

studenten studierend onder het oude stelsel, geven ook met name HvA-studenten en studenten met een lagere sociaaleconomische status aan dat zij waarschijnlijk niet waren gaan studeren als zij na invoering van het leenstelsel aan een studie waren begonnen. Een groot deel van de studenten heeft langer getwijfeld over hun studiekeuze, met name onder HvA-studenten en studenten met een hogere sociaaleconomische achtergrond. Dit lijkt erop te wijzen dat de invoering van het leenstelsel een hogere mate van keuzestress teweegbrengt onder studenten; een aantal studenten geeft hierbij aan dat een juiste initiële studiekeuze van belang is om wisselen van studie en de hiermee hogere kosten te voorkomen. Dit is gelijk aan de bevindingen die naar voren komen in het onderzoek van het SCP, waarbij scholieren ook aangaven een direct juiste keuze van groot belang te achten (Turkenburg, Herweijer & Dagevos, 2013). Wel laten de resultaten zien dat de meeste studenten, ondanks invoering van het leenstelsel, wel hun studie van eerste keuze zouden blijven volgen. En bij deze keuze speelt nog altijd persoonlijke interesse de belangrijkste rol.

6. DISCUSSIE EN CONCLUSIE

Met dit onderzoek is geprobeerd antwoord te geven op de volgende onderzoeksvraag: *In hoeverre is het sociaal leenstelsel van invloed op de studiekeuzes en financiële overwegingen van studenten op de UvA en de HvA?* Dit is gedaan door drie aspecten van deelname aan het hoger onderwijs en keuzegedrag te onderzoeken: de algemene trends in deelname aan het hoger onderwijs, inkomstenbronnen en financiële maatregelen van studenten door de invoering van het leenstelsel, en de invloed van het leenstelsel op het studiekeuzege-drag van studenten.

In hoofdstuk drie zijn de instroomcijfers van bachelorstudenten op de HvA en UvA beschreven. Zowel de HvA (-14%) als de UvA (-9%) zagen een flinke daling in instromende studenten in studiejaar 2015/2016, deze afname was voor beide instellingen sterker dan de gemiddelde landelijke afname. In studiejaar 2016/2017 is het aantal eerstejaars bachelorstudenten op zowel de HvA (8%) als de UvA (16%) weer toegenomen, het aantal instromers is echter nog altijd lager dan voor invoering van het leenstelsel. Beide instellingen zien met name een sterke daling in het aantal instromende studenten bij sociale studies, terwijl het aantal bètastudenten over de periode vanaf studiejaar 2010/2011 tot en met 2016/2017 is toegenomen.

In hoofdstuk vier is gekeken naar de belangrijkste inkomstenbronnen voor studenten en de financiële maatregelen die zij nemen om hun studieschuld te beperken na invoering van het leenstelsel. De belangrijkste inkomstenbron, naast eventuele studiefinanciering, is een bijbaan; dit geldt met name voor HvA-studenten en/of studenten met een lagere sociaaleconomische achtergrond. Ook heeft een groot deel van de respondenten een lening bij DUO en/of ontvangen zij een bijdrage van hun ouders, dit geldt met name voor UvA-studenten en/of studenten met een hogere sociaaleconomische achtergrond. Met betrekking tot de financiële maatregelen komt naar voren dat de invoering van het leenstelsel wel degelijk van invloed is geweest op de manier waarop studenten hun studie financieren. Alle studenten willen zo min mogelijk lenen en proberen hun studie met name te bekostigen door meer te gaan werken. Daarnaast geven studenten aan de HvA en/of met een lagere sociaaleconomische achtergrond aan vaker thuis te blijven wonen om kosten te besparen; studenten aan de UvA en/of met een hogere sociaaleconomische achtergrond zullen een hogere bijdrage van hun ouders vragen. De invoering van het leenstelsel lijkt dus een ongelijke invloed te hebben op de toegankelijkheid tot het hoger onderwijs omdat studenten met verschillende

achtergronden verschillen in hun financiële mogelijkheden.

Hoofdstuk vijf gaat tenslotte in op de invloed van het leenstelsel op studiekeuzes en – motivaties. Hierbij komt naar voren dat, ondanks de invoering van het leenstelsel, persoonlijke interesse en vaardigheden nog altijd de belangrijkste motivatiefactoren van studenten zijn om voor een studie te kiezen. Het studieaanbod in Amsterdam blijkt dan ook voor de meeste studenten de belangrijkste reden om in Amsterdam te gaan studeren. Het arbeidsmarkt perspectief lijkt voor alle studenten nog niet een heel belangrijke rol te spelen in de studiekeuze, hoewel dit wel iets vaker als belangrijk wordt geacht onder studenten studierend aan de HvA en/of met een lagere sociaaleconomische achtergrond. Tenslotte laat dit hoofdstuk zien dat de invoering van het leenstelsel een hogere mate van keuzestress met zich meebrengt. Hoewel slechts enkele studenten aangeven dat zij getwijfeld hebben over of zij zouden gaan studeren, geldt dit met name voor HvA-studenten en studenten met een lage sociaaleconomische status. Een groter deel van de studenten geeft aan te hebben getwijfeld over hun studiekeuze, dit geldt met name voor HvA-studenten en studenten met een hogere sociaaleconomische achtergrond. Wel geven de meeste studenten aan uiteindelijk de studie van hun eerste keuze te hebben kunnen volgen en dat dit weinig beïnvloed wordt door de invoering van het leenstelsel.

Concluderend blijkt uit het onderzoek dat de invoering van het leenstelsel met name van invloed is geweest op financiële maatregelen die studenten treffen om hun studie te bekostigen en in mindere mate op de studiekeuzes. Hoewel studenten uiteindelijk, met name op basis van persoonlijke interesse en vaardigheden, wel de studie van hun voorkeur kunnen volgen; is het leenstelsel wel van invloed geweest op de keuzestress rondom deze studiekeuze. Het wordt steeds belangrijker om direct de juiste studie te kiezen, omdat wisselen van studie financiële gevolgen heeft. Daarnaast brengt het studeren zelf, door onder andere de financiële belemmeringen, steeds meer stress met zich mee. De meeste studenten nemen weloverwogen (financiële) maatregelen om hun studieschulden te kunnen beperken. De meeste studenten geven hierbij aan meer te gaan werken, waarbij een deel van de studenten zelfs besluit een deeltijdopleiding te gaan volgen om meer te kunnen werken of een tussenjaar te nemen om te kunnen sparen. Daarnaast blijft een deel van de studenten, met name HvA-studenten en studenten met een lagere sociaaleconomische achtergrond, thuis wonen om kosten te besparen. Onder UvA-studenten en studenten met een hoger sociaaleconomische status wordt er vaker een hogere bijdrage van de ouders gevraagd.

Hoewel de invoering van het leenstelsel dus met name financiële gevolgen

heeft voor studenten, zou dit uiteindelijk wel vergaande gevolgen kunnen hebben voor het studiesucces. Studenten besluiten vaak om meer te gaan werken waardoor minder tijd over blijft om te studeren, bovendien geeft een deel van de studenten aan te willen besparen op studiemateriaal. Aangezien studenten van lagere sociaaleconomische klassen beperkter zijn in hun financiële mogelijkheden, zou dit bovendien kunnen betekenen dat de invoering van het leenstelsel met name van invloed zal zijn op het studiesucces van studenten met een lagere sociaaleconomische achtergrond. Naast de ongelijke toegankelijkheid van het hoger onderwijs zou dit dus kunnen betekenen dat het leenstelsel ook de ongelijkheid in onderwijskansen versterkt. Vervolgonderzoek zal duidelijk moeten maken in hoeverre het leenstelsel de ongelijkheid in de toegankelijkheid tot het hoger onderwijs vergroot. Bijvoorbeeld door onderzoek te doen onder jongeren die hebben besloten om niet te gaan studeren. Ook zou aanvullend onderzoek uitgevoerd moeten worden om beter inzicht te krijgen in de tijdsbesteding en, daaraan gerelateerd, het onderwijssucces van studenten van verschillende sociaaleconomische klassen. Dit onderzoek is hopelijk een eerste bijdrage aan de kennis over de invloed van het leenstelsel op financiële mogelijkheden en maatregelen en studiekeuzes en –motivaties van studenten met een verschillende sociaaleconomische achtergrond.

7. BESTUURSAANBEVELING

In de aanloop naar de invoering van het leenstelsel werden felle kritieken en zorgen geuit. De afschaffing van de basisbeurs zou de toegankelijkheid van het hoger onderwijs aantasten, de drempel om deel te nemen aan het hoger onderwijs zou voor bepaalde groepen te hoog worden, het zou voor ongelijkheid en tweedeling zorgen en de emancipatoire functie van het hoger onderwijs zou in duigen vallen. Zorgen en kritieken over het leenstelsel werden destijds weggezet als 'spookverhalen en drogredeneringen, compleet verzonnen'. Het jaar na de invoering van het leenstelsel bleken de zorgen toch echt werkelijkheid te zijn geworden, maar er mocht nog niks gezegd worden vanwege het 'boeggolfeffect'. De instroom van studenten in Amsterdam is echter ten opzichte van twee jaar voordat het leenstelsel werd ingevoerd flink verlaagd. Met de nieuwe instroomcijfers van 2016/2017 blijkt dat studenten in Amsterdam het hardst getroffen zijn door de invoering van het leenstelsel. Vooral in het hoger beroepsonderwijs is de situatie nog niet zoals voorheen. Hoewel de instroomcijfers bij de UvA toegenomen zijn, is de toename voornamelijk toe te kennen aan de forse groei van het aantal internationale studenten. De effecten van het leenstelsel lijken zodoende gecompenseerd en verdoezeld te worden, waarbij minder Nederlandse studenten de toegang tot het hoger onderwijs hebben gevonden.

Deze afname van Amsterdamse studenten heeft met name te maken met bepaalde groepen voor wie er een extra drempel is neergelegd om te gaan studeren. Studenten met een lagere sociaaleconomische achtergrond worden door het leenstelsel harder geraakt, doordat zij onzekerheden en beperkte financiële mogelijkheden ondervinden. Waar studenten met welvarende ouders kunnen en durven te lenen, moeten andere studenten extra werken om niet diep in de schulden te komen. Dit leidt niet alleen tot ongelijkheid in de toegankelijkheid, maar ook tot ongelijkheid in de onderwijskansen. Daarnaast blijkt dat de keuzevrijheid voor studenten die in Amsterdam willen studeren in de knel kan komen door het leenstelsel. Momenteel is persoonlijke interesse nog de grote motivatie voor studies en wordt het studieaanbod als belangrijkste reden gezien om in Amsterdam te studeren. Minder belangrijk is het arbeidsmarktperspectief, maar de verdiensten op de arbeidsmarkt zijn voor hbo-studenten en studenten met een lagere sociaaleconomische achtergrond van grotere relevantie. Hierdoor wordt de vrijheid om eigen interesses te volgen beperkt.

Het leenstelsel heeft daarbij niet alleen invloed op groepen die het thuis minder ruim hebben, maar ook op veel andere studenten. Om schulden zo veel mogelijk te beperken, worden studenten genoodzaakt meer te gaan werken naast hun studie, langer thuis te blijven wonen, een hogere bijdrage van de ouders te vragen en in een hoger tempo te moeten studeren. Ook worden maatregelen genomen als het moeten afslaan van een vervolgopleiding of master, studeren in een andere stad met lagere huurkosten, goedkopere maar onveiligere woningen, het korten op basisbehoeften zoals boodschappen en zorgverzekeringen, zuiniger leven (door te bezuinigen op sociale gelegenheden en studiemateriaal) of het überhaupt niet gaan studeren. Dit alles beperkt de ontwikkeling van studenten en legt daarnaast een hoge prestatiedruk op studenten. Naast de financiële gevolgen en de afnemende toegankelijkheid van het hoger onderwijs leidt het leenstelsel tot een verhoogde keuzestress en stress tijdens de studie vanwege de hoge druk om enige vertraging op te lopen te voorkomen.

De ASVA studentenunie neemt de uitkomsten van dit onderzoek serieus. ASVA ziet de invoering van het leenstelsel als een zorgelijke ontwikkeling en heeft altijd gewaarschuwd voor de gevolgen van de invoering hiervan, met name in Amsterdam wat een relatief dure stad is in vergelijking met andere steden. ASVA zal erop toezien dat de schadelijke effecten van het leenstelsel op studenten, op de toegankelijkheid, op de onderwijsongelijkheid en op de financiële maatregelen waartoe studenten gedwongen worden onder de aandacht worden gebracht. Expliciet zal ASVA opkomen voor de kwetsbare groepen studenten. Juist voor de groep studenten voor wie studeren niet vanzelfsprekend is en voor wie de drempel extra verhoogd is, moet een opstapje geboden worden. Ook zij verdienen dezelfde kansen als studenten die het wel van huis uit hebben meegekregen. En zelfs voor hen heeft het leenstelsel schadelijke effecten teweeg gebracht. ASVA zal zich hard maken om de invoering van het leenstelsel door de politieke partijen grondig te heroverwegen, om alternatieven te bedenken, maar om in ieder geval zo snel mogelijk in te grijpen.

Annelieke Muller

Penningmeester ASVA Studentenunie 2016-2017

LITERATUURLIJST

- Centraal Planbureau (2013). *Deelname-effecten van de invoering van het sociaal leenstelsel in de bachelor- en masterfase*. Den Haag: Centraal Planbureau, op verzoek van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- De Graaf, N.D. & De Graaf, P.M. (2003). Cultureel kapitaal en sociale reproductie: Cohorten tussen 1930 en 1975 vergeleken. In: H.B.G. Ganzeboom (red.). *Jaren van onderscheid: Trends in cultuurdeelname in Nederland*. Utrecht: Cultuurnetwerk Nederland.
- Herweijer, L. & Josten, E. (2014). Een ideaal met een keerzijde. In: C. Vrooman, M. Gijsberts & J. Boelhouwer (red). *Vershil in Nederlands: Sociaal en Cultureel Rapport 2014*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Kloosterman, R., Ruiter, S., De Graaf, P. M., & Kraaykamp, G. (2009). Parental education, children's performance and the transition to higher secondary education: trends in primary and secondary effects over five Dutch school cohorts (1965–99). *The British Journal of Sociology*, 60(2), 377-398.
- Turkenburg, M., Herweijer, L. & Dagevos, J. (2013). *De studie waard: Een verkenning van mogelijke gedragsreacties bij de invoering van een sociaal leenstelsel in het hoger onderwijs*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Universiteit van Amsterdam (2017). *Strategy and Information: Student enrollment*. Verkregen van:
https://public.tableau.com/views/FeitenenCijfers/Students?:embed=y&:toolbar=no&:display_count=no&:showVizHome=nohttps://public.tableausoftware.com/views/FeitenenCijfers/Students?:embed%3Dy&:showVizHome=no
- Van den Broek, A., Wartenberg, F., Bendig-Jacobs, J., Braam, C. & Nooij, J. (2016). *Monitor Beleidsmaatregelen 2015 – 2016: Studiekeuze, studiegedrag en leengedrag in relatie tot beleidsmaatregelen in het hoger onderwijs, 2006 – 2016*. Nijmegen: ResearchNed, in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Vereniging Hogescholen (2016). *Instroom hbo afgenomen maar forse groei aantal gediplomeerden*. Verkregen van:

<http://www.vereniginghogescholen.nl/actueel/actualiteiten/in-stroom-hbo-afgenomen-maar-forc-groei-aantal-gediplomeerden>

Vereniging Hogescholen (2017). *Feiten en cijfers: Instroom per hoge school*. Verkregen van:

http://cijfers.vereniginghogescholen.nl/OvAJAZfc/opendoc.htm?-document=1_Instroom.qvw&host=QVS@cloudbox10232&anonymous=true

VSNU (2016). *Studentenaantallen Nederlandse Universiteiten, per 1/10/2015*. Bijlage persbericht februari 2016. Verkregen van:

http://www.vsnu.nl/nl_NL/nieuwsbericht/nieuwsbericht/244-op-nieuw-record-aantal-studenten-aan-universiteiten.html

BIJLAGE 1: VRAGENLIJST

Onderzoek naar studiekeuzes en -motivaties

Beste student,

Bedankt voor je deelname aan ons onderzoek. Met deze enquête willen we jou vragen naar jouw studiekeuzes en –motivaties. Door middel van deze enquête willen we in beeld brengen in hoeverre studiekeuzes en –motivaties zijn veranderd door de invoering van het leenstelsel onder studenten aan de Universiteit van Amsterdam en de Hogeschool van Amsterdam. Deelname aan de enquête zal ongeveer 5 tot 10 minuten in beslag nemen. Je antwoorden zullen volledig anoniem worden behandeld.

Let op: Deze enquête is alleen bedoeld voor studenten die studeren aan de UvA of HvA.

Achtergrond kenmerken

1. *Wat is je leeftijd?*
(Open)
2. *Wat is je geslacht?*
 - Vrouw
 - Man

Opleiding

3. *Aan welk instituut volg je een opleiding?*
 - Universiteit van Amsterdam
 - Hogeschool van Amsterdam
 - Aan een ander instituut (enquête stoppen).
4. *In welke studiefase zit je?*
 - Propedeuse
 - Bachelor
 - Master
 - Ik volg momenteel geen opleiding (enquête stoppen)
5. *Aan welke faculteit studeer je?*
 - Antwoordkeuzes verschillende faculteiten op basis van antwoord vraag 4
6. *Welke opleiding volg je?*
 - Antwoordkeuzes opleidingen per faculteit op basis van antwoord vraag 5
7. *In welk jaar van je studie zit je?*
(Indien je een masteropleiding volgt graag het totaal aantal jaren invullen dat je studeert, inclusief je bacheloropleiding)
 - 1e jaar
 - 2e jaar

- 3e jaar
 - 4e jaar
 - 5e jaar
 - 6e jaar
 - > 6 jaar
8. *Heeft één van je ouders ook een Universitaire of HBO opleiding gevolgd?*
- Ja
 - Nee
 - Weet ik niet

Inkomen

De volgende vragen hebben betrekking op jouw belangrijkste inkomstenbronnen tijdens jouw studieperiode.

9. *Heb je een betaalde bijbaan?*
- Ja (vraag 10)
 - Nee (vraag 11)
 - Nee, maar ik ben wel op zoek (vraag 11)
10. *Hoeveel uur per week werk je gemiddeld (betaald) naast je studie?*
- Minder dan 4 uur
 - 4 – 8 uur
 - 9 – 12 uur
 - 13 – 16 uur
 - Meer dan 16 uur
11. *Heb je nog onbetaald werk naast je studie?*
- Nee
 - Ja, minder dan 4 uur
 - Ja, voor 4 – 8 uur
 - Ja, voor 9 – 12 uur
 - Ja, voor meer dan 12 uur
12. *Ontvang je momenteel studiefinanciering?*
- Ja, alleen een basisbeurs (vraag 14)
 - Ja, een basisbeurs en aanvullende beurs (vraag 14)
 - Ja, alleen een aanvullende beurs (vraag 14)
 - Nee, ik ontvang geen studiefinanciering meer maar heb dit wel ontvangen (vraag 13)
 - Nee, ik heb nooit studiefinanciering ontvangen (vraag 14)
13. *Wat is de reden dat je geen studiefinanciering meer ontvangt?*
- Ik ben met een nieuwe studie gestart
 - Ik ben dit jaar met mijn master begonnen en heb geen recht meer op studiefinanciering
 - Ik heb langer gestudeerd dan het aantal jaren dat ik recht had op

studiefinanciering

- Anders:

14. *Wat zijn (naast je studiefinanciering) momenteel je belangrijkste inkomstenbronnen?*

(meerdere antwoorden mogelijk)

- Lening bij DUO
- Lening bij andere instelling
- Lening bij mijn ouders
- Bijdrage van ouders
- Bijbaan
- Anders:

Conditie:

- Vraag 12 antwoord 3 & 5 → door naar vraag 15

- Vraag 12 antwoord 1,2 & 4 → door naar vraag 16

15. *Klopt het dat je door invoering van het leenstelsel geen recht hebt op een basisbeurs?*

- Ja (vraag 17)
- Nee (vraag 24)

16. *Klopt het dat je studeert onder het oude stelsel van studiefinanciering en dus gedurende je studie recht hebt (gehad) op een basisbeurs?*

- Ja (vraag 24)
- Nee (vraag 17)

Vragenlijst studenten die studeren onder het leenstelsel

(conditie: Vraag 12 antwoord 3 + 5)

Inkomen

In de volgende stellingen wordt gevraagd naar jouw keuzes en motivaties met betrekking tot de financiering van jouw studie door invoering van het leenstelsel.

17. *Geef van onderstaande stellingen aan in hoeverre dit van toepassing is op jouw situatie*

<i>Tijdens mijn studie:</i>	<i>Zeker met</i>	<i>Waarschijnlijk met</i>	<i>Misschien</i>	<i>Waarschijnlijk wel</i>	<i>Zeker wel</i>	<i>n.v.t.</i>
<i>Zal ik zo min mogelijk gebruik maken van een lening</i>						
<i>Zal ik (meer) gaan werken om weinig te hoeven lenen</i>						
<i>Blijf ik bij mijn ouders wonen om minder kosten te maken</i>						
<i>Zal ik (meer) geld van mijn ouders vragen om minder te hoeven lenen</i>						
<i>Zal ik in een hoger tempo gaan studeren om zo min mogelijk schulden te maken</i>						
<i>Zal ik een lening afsluiten voor het volledige bedrag van de basisbeurs (€288,95)</i>						
<i>Zal ik maximaal lenen (€862,50)</i>						

18. *Zijn er nog andere financiële maatregelen die jij hebt genomen door invoering van het leenstelsel?*
- Nee
 - Ja, namelijk

Studiekeuzes, motivaties en toekomstperspectieven

In de volgende vragen en stellingen wordt gevraagd naar jouw studiekeuzes en –motivaties.

19. *Wat was je belangrijkste motivatie om in Amsterdam te gaan studeren?*
(Meerdere antwoorden mogelijk)
- Het studieaanbod
 - De faciliteiten van de stad
 - De aanwezigheid van vrienden
 - Nabijheid van ouderlijk huis
 - Anders:.....
20. *Wat was je belangrijkste motivatie om je huidige opleiding te gaan volgen?*
(Plaats de keuzes in de volgorde van meest belangrijk tot minst belangrijk)
- Persoonlijke interesses
 - Persoonlijke vaardigheden sluiten aan bij de studie
 - Arbeidsmarktperspectief: er is momenteel veel vraag naar op de arbeidsmarkt
 - Arbeidsmarktperspectief: er is veel te verdienen
 - Relatief lage(re) studielast, waardoor ik meer tijd heb om ernaast te werken.
21. *Is er naast bovengenoemde factoren nog een andere belangrijke motivatiefactor om je huidige opleiding te volgen?*
- Nee
 - Ja, namelijk:
22. *Geef van onderstaande stellingen aan in hoeverre dit van toepassing is op jouw situatie:*

<i>Door invoering van het leenstelsel:</i>	<i>Helemaal mee oneens</i>	<i>Mee oneens</i>	<i>Neutraal</i>	<i>Mee eens</i>	<i>Helemaal mee eens</i>
<i>Heb ik lang getwijfeld over of ik zou gaan studeren</i>					
<i>Heb ik lang getwijfeld over mijn studiekeuze</i>					
<i>Heb ik bij het kiezen van mijn studie meer gelet op latere verdiensten</i>					
<i>Heb ik niet de studie van mijn eerste keuze gekozen</i>					

23. *Wat is de reden dat je niet de studie van jouw eerste keuze ben gaan volgen?*

NB: Alleen in te vullen wanneer je NIET de studie van je eerste keuze bent gaan volgen

- Studieduur
- Studiekosten
- Arbeidsmarktperspectief
- Anders:

Vragenlijst studenten die nog recht hebben op studiefinanciering

(conditie: Vraag 12 antwoord 1, 2 & 4)

Inkomen

In de volgende stellingen wordt gevraagd naar jouw mogelijke keuzes en motivaties met betrekking tot de financiering van een studie als je was gaan studeren na invoering van het leenstelsel.

Geef van onderstaande stellingen aan wat van toepassing zou zijn als je geen recht had gehad op studiefinanciering:

<i>Als ik geen recht had gehad op studiefinanciering, dan zou ik:</i>	<i>Zeker niet</i>	<i>Waarschijnlijk niet</i>	<i>Misschien</i>	<i>Waarschijnlijk wel</i>	<i>Zeker wel</i>	<i>n.v.t.</i>
<i>Zo min mogelijk gebruik maken van een lening</i>						
<i>(Meer) gaan werken om weinig te hoeven lenen</i>						
<i>Bij mijn ouders blijven wonen om minder kosten te maken</i>						
<i>(Meer) geld van mijn ouders vragen om minder te hoeven lenen</i>						
<i>In een hoger tempo gaan studeren om zo min mogelijk schulden te maken</i>						
<i>Een lening afsluiten voor het volledige bedrag van de basisbeurs (€288,95)</i>						
<i>Maximaal lenen (€862,50)</i>						

24. *Zijn er nog andere financiële maatregelen die jij hebt genomen door invoering van het leenstelsel?*

- Nee
- Ja, namelijk

Studiekeuzes, motivaties en toekomstperspectieven

In de volgende vragen en stellingen wordt gevraagd naar jouw studiekeuzes en –motivaties en de mogelijke andere keuzes die je hierin had gemaakt als je geen recht had gehad op studiefinanciering.

25. *Wat was je belangrijkste motivatie om in Amsterdam te gaan studeren?*
(Meerdere antwoorden mogelijk)
- Het studieaanbod
 - De faciliteiten van de stad
 - De aanwezigheid van vrienden
 - Nabijheid van ouderlijk huis
 - Anders:.....
26. *Was je in een andere stad gaan studeren als je geen recht had gehad op studiefinanciering?*
- Ja
 - Nee
 - Weet ik niet
27. *Wat was je belangrijkste motivatie om je huidige opleiding te gaan volgen?*
(Plaats de keuzes in de volgorde van meest belangrijk tot minst belangrijk)
- Persoonlijke interesses
 - Persoonlijke vaardigheden sluiten aan bij de studie
 - Arbeidsmarktperspectief: er is momenteel veel vraag op de arbeidsmarkt
 - Arbeidsmarktperspectief: er is veel te verdienen
 - Lage(re) studielast, waardoor ik meer tijd heb om geld te verdienen
28. *Is er naast bovengenoemde factoren nog een andere belangrijke motivatiefactor om je huidige opleiding te volgen?*
- Nee
 - Ja, namelijk:
29. *Geef van onderstaande stellingen aan wat van toepassing zou zijn als je was gaan studeren onder het nieuwe leenstelsel*

<i>Als ik geen recht had gehad op een basisbeurs, dan zou ik:</i>	<i>Helemaal mee oneens</i>	<i>Mee oneens</i>	<i>Neutraal</i>	<i>Mee eens</i>	<i>Helemaal mee eens</i>
<i>Waarschijnlijk niet zijn gaan studeren</i>					
<i>Bij mijn studiekeuze meer hebben gelet op latere verdiensten</i>					
<i>Een andere studie hebben gekozen</i>					

30. *Wat zou de reden zijn dat je een andere studie zou kiezen?*

NB: Alleen in te vullen wanneer je NIET dezelfde studie zou kiezen

- Studieduur
- Studiekosten
- Arbeidsmarktperspectief
- Anders:

Afsluitende vraag

31. *Heb je nog iets toe te voegen over jouw studiekeuzes en –motivaties?*

(Open vraag)

32. *Wat is je mening over het besluit om de basisbeurs af te schaffen?*

(Open vraag)

33. *Heb je verder nog opmerkingen?*

(Open vraag)

Bedankt voor het invullen van de enquête. Met de antwoorden zal er onderzocht worden of er een verandering is waar te nemen in de studiekeuzes- en motivaties onder studenten van de UvA en HvA door de invoering van het leenstelsel.

34. *Zou je op de hoogte willen worden gehouden van de resultaten van het onderzoek?*

- Ja
- Nee

35. *Zou je willen meewerken aan andere onderzoeken van ASVA?*

- Ja
- Nee

36. *Wat is het emailadres waarop wij jou zouden kunnen bereiken?*

(Open vraag)

Afsluiting – ander instituut

Bedankt voor je interesse in ons onderzoek. Helaas is deze enquête alleen bedoeld voor studenten aan de UvA en HvA. Mocht je op de hoogte gehouden willen worden van de resultaten van het onderzoek of willen meewerken aan andere onderzoeken van de ASVA, vul dan hieronder je mailadres in.

37. *Zou je op de hoogte willen worden gehouden van de resultaten van het onderzoek?*

- Ja
- Nee

38. *Zou je willen meewerken aan andere onderzoeken van ASVA?*

- Ja
- Nee

39. *Wat is het emailadres waarop wij jou zouden kunnen bereiken?*

(Open vraag)

PUBLICATIES VAN HET ASVA ONDERZOEKSBUREAU

Laatst gepubliceerde onderzoeken

Student Engagement: Een onderzoek naar de mate waarin studenten zich betrokken voelen bij de HvA	2017
Opleidingscommissies aan de Universiteit van Amsterdam: Een knelpuntanalyse	2016
Diversiteitsbeleid: een overbodig kwaad of een noodzakelijke stap vooruit?	2016
Alles is mooi: een onderzoek naar ecstasygebruik onder studenten	2016
Van Binnenstad naar Stadscampus: een onderzoek naar de communicatie rondom de verhuizing naar het Roeterseiland	2015
Bekend maar onbemind: de moeizame betrokkenheid van studenten bij hun studentenraad	2015
Medezeggenschap op de HvA: een onderzoek naar de domeinraden	2014
Student(en)Tijd: Over planning, drukte en tijd van studenten.	2013
Lang of sociaal: Hoe studenten hun kansen inschatten onder de financiële maatregelen.	2012
Als ik later groot ben: Het arbeidsmarktperspectief van de studenten van vier opleidingen.	2012
Studentenhuisvesting in Amsterdam	2012
10 jaar BaMa: succes of mislukking?	2012
Tweede studie: de investering waard?	2012

Over de HvA

Medezeggenschap op de HvA: een onderzoek naar de domeinraden	2014
Studentenhulpverlening aan de HvA	2009
Wie is de HvA student?	2007

Over studenteninspraak

Bekend maar onbemand: de moeizame betrokkenheid van studenten bij hun studentenraad	2015
De student stemt: Gemeenteraadsverkiezingenonderzoek 2010	2010
Reflecteren op ASVA. Ledenonderzoek & bekendheidsonderzoek HvA	2009
Verkiezingenonderzoek 2006. Politieke voorkeuren van de UvA-student	2007
Faciliteitenonderzoek studieverenigingen	2006
Opkomst of afgang? Niet-stemmers over de Studentenraadverkiezingen mei 2005	2005
ASVA studentenunie in perspectief. Een beeld van de toekomst	2004
Macht en inspraak. Een onderzoek naar de stand van zaken binnen de Amsterdamse medezeggenschap	2002
Tussen Wal en Schip. Een onderzoek naar het functioneren van Opleidingscommissies en studentleden	2000

Over onderwijsvoorzieningen

Responsmeter	2008
Studentassistentschap-plaatsen aan de UvA	2008
Over het kastje en de muur. Een inventarisatie van problemen bij inschrijvingen	2006
In den Vreemde. Een onderzoek naar de faciliteiten voor uitwisselingsstudenten aan de UvA	2004
Faciliteiten voor studenten. Een onderzoek naar computers, kopieerapparaten, studie- en collegezalen aan de UvA	2004
'Onderwijs.nl'? Een onderzoek naar ICT in het onderwijs aan de UvA	2001
Evaluaties Geëvalueerd. Het grote evaluatie onderzoek	2000
Studenten over studieadviseurs, studieadviseurs over studenten	1999

Over de organisatie van onderwijs

Honoursprogramma's: excellentie aan de UvA	2009
Studieloopbaanbegeleiding: Ambities en Praktijk	2009
Schakelprogramma's. Brug of Kloof tussen bachelor en master	2008
Panelonderzoek toponderwijs	2006
Cum Laude langs de meetlat	2005
Tussen droom en daad. Bachelor-Master op de UvA: flexibiliteit en internationale vergelijkbaarheid	2003
Fiducie in de fusie? Een onderzoek naar de fusie tussen HvA en UvA	2002
Twee fases, één gedachte? Het grote Bachelor-Master Handboek	2000
De Academische Uitdaging	2000

Over studiekosten en wonen

Studieschuld	2011
Rapport studentenhuisvestiging Amsterdam	2007
Studiekostenonderzoek	2007
Rapport Studentenhuisvesting in Amsterdam	2001
Kostenposten. Moet de UvA-student teveel geld uitgeven aan zijn studie?	1999
IBG en GBA. Een gevaarlijk koppel	1998

Overig

13 jaar onderzoeksbureau	2011
--------------------------	------

De Toekomst van Foliavana	2011
International & Dutch: In Touch?	2011
De Actieve Student	2010
Student op de Sofa. Onderzoek naar de Studentenpsycholoog	2010
Student & Homo: acceptatie in het Amsterdamse studentenleven	2009

COLOFON

<i>Onderzoek</i>	Joeke Kuyvenhoven, Lisanne Wichgers
<i>Eindredactie</i>	Pablo Kamsteeg
<i>Vormgeving</i>	Tom Bekkers
<i>Uitgave</i>	ASVA studentenunie, Amsterdam 2016
<i>Contact</i>	Nieuwe Achtergracht 170 1018 WV Amsterdam www.asva.nl info@asva.nl (020) 622 57 71

▶ **ASVA.NL**

